

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

BAKALÁŘSKÉ PREZENČNÍ STUDIUM

2016-2019

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Kamila Pražáková

Nejvýznamnější osobnosti současného českého vězeňství

Praha 2019

Vedoucí bakalářské práce:

doc. PhDr. Miloslav Jůzl, Ph.D.

JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY PRAGUE

BACHELOR FULL-TIME STUDIES

2016-2019

BACHELOR THESIS

Kamila Pražáková

**The most important personnailes of the contemporary czech
prison system**

Prague 2019

The Bachelor Thesis Work Supervisor:

doc. PhDr. Miloslav Jůzl, Ph.D.

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená bakalářská práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použitých zdrojů.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne 1.9.2019

Jméno autorky: Kamila Pražáková

Podpis autorky:

Poděkování

Dovoluji si tímto poděkovat doc. PhDr. Miloslavu Jůzlovi, Ph.D., za odborné vedení bakalářské práce, cenné připomínky, které mi poskytoval při odborných konzultacích i samotném zpracování a rovněž tak za čas, který mi věnoval.

Anotace

Vývoj českého vězeňství sahá hluboko do naší historie, kdy se lidé začali zajímat o svou bezpečnost a současně o bezpečnost ve společnosti obecně. Vězeňství v současném pojetí formovaly významné osobnosti českého vězeňství, které se zasloužily o spoustu změn a celkový vývoj ať už z pohledu vědy, tedy penologie, kterou lze charakterizovat jako vědu o trestech a trestání, nebo také jako vědu o výkonu trestu a jeho účincích. Rovněž tak lze na tuto problematiku nahlížet z pohledu penitenciaristiky, tedy nauce o výkonu a účinnosti trestu odnětí svobody z hlediska obecných a zvláštních podmínek a nebo z pohledu praxe ve vedoucích funkcích Vězeňské služby ČR.

Klíčová slova

Penologie, penitenciaristika, trest, vězeňství, významné osobnosti

Annotation

The development of the Czech prison system goes deep in our history when people began to be interested in their security and at the same time in general safety within the society. Prison system in the present conception was formed by important personalities of the Czech prison system, who were instrumental in many changes and overall development from the science point of view, namely penology, which can be characterized as a science of punishment and prison management or as a science of punishment and its effects, or from the point of view of prison studies, in other words the teaching on the execution and effectiveness of the imprisonment in terms of general and special conditions, or from the point of view of practice in the leading functions of the Prison Service of the Czech Republic.

Keywords

Penology, prison studies, punishment, prison system, important personalities

ÚVOD	8
1 HISTORIE VĚZEŇSTVÍ	11
1.1 Historický vývoj vězenství na našem území do konce 19. století	11
1.2 Vývoj vězenství po vzniku Československé republiky	14
2 POSTAVENÍ PENOLOGIE A PENITENCIARISTIKY V ROZVOJI SOUČASNÉHO VĚZENSTVÍ	21
3 NEJVÝZNAMNĚJŠÍ OSOBNOSTI ČESKÉHO VĚZENSTVÍ	26
3.1 František Josef Řezáč.....	26
3.2 JUDr. Emil Pavel Lány	29
3.3 JUDr. Vladimír Solnař.....	30
3.4 Doc. PhDr. Jiří Čepelák	32
3.5 Prof. JUDr. Oto Novotný, CSc.	34
3.6 JUDr. Zdeněk Karabec, CSc.....	35
3.7 Mgr. Kamila Meclová.....	37
3.8 PhDr. Aleš Kýr	38
3.9 PhDr. Miluše (Milu) Urbanová, CSc.	40
3.10 PhDr. Alena Marešová, Ph.D.....	41
3.11 Mgr. Bohdan Pivoňka	42
3.12 PhDr. Jan Sochůrek, Ph.D.	43
3.13 PaedDr. Lubomír Bajcura, Ph.D.	44
3.14 PhDr. Jiří Mezník.....	45
3.15 PhDr. Jaroslav Hála	46
3.16 PhDr. Gabriela Slováková, Ph.D.	47
3.17 Doc. PhDr. Miloslav Jůzl, Ph.D.....	49
4 SOUČASNÝ SYSTÉM VĚZEŇSTVÍ V ČESKÉ REPUBLICE	51
5 BUDOUCNOST ČESKÉHO VĚZENSTVÍ	59
6 SHRUTÍ DŮLEŽITÝCH MILNÍKŮ ČESKÉHO VĚZENSTVÍ	66
ZÁVĚR	68
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	71
SEZNAM OBRÁZKŮ, TABULEK A GRAFŮ	75

ÚVOD

V historii každé společnosti po celá staletí platí, že k znalostem a kultuře každého vědce a odborníka patří znalost dějin vědy, kterou se zabývá. Jak praví staré latinské přísloví „Dějiny jsou učitelkou života“. To platí o všech vědních oborech. Rovněž věda penitenciární je ve své podstatě historickým vývojem způsobů trestání lidí ve vězení, stará jako samotná lidská existence a lze jí filozofickými a historickými výstupy srovnat s ostatními vědními obory v pedagogice a dalších společenských vědách. V každé epoše lidstva lze s přihlédnutím na tehdejší vyspělost a podmínkám společnosti, pozorovat nastavení svého nápravného systému. Moudrá společnost se v tomto procesu snaží myslet do budoucnosti, hledat resocializační cíle vězněných osob a zároveň se neustále snaží poučit z historického vývoje tohoto procesu (tradice, úspěch, neúspěch, ...). K informacím lze dojít studiem primárních pramenů, což je tvorba a odkazy významných jak českých, tak i zahraničních penitenciárních teoretiků. Celé dějiny penitenciaristiky jsou studnicí zkušeností, podnětů i případných neúspěchů v oblasti rozvoje a tvorbě nových vězeňských systémů či modelů (Jůzl, 2017).

Platí zásada, že v každé společnosti jsou nastaveny různé systémy stanovených norem a hodnot, které vyžadují, aby se dodržovaly a které brání systémovými normami a nařízeními před jejich porušováním. Vyspělost dané společnosti, její reakce a hloubka potrestání porušování daných zákonů je daná její politickou, kulturní a ekonomickou úrovní. Lze v ní pozorovat právní vědomí, nazírání na práva člověka jako jedince a jeho sociální hodnoty. Trest je po celá staletí je důsledkem porušování zákonů, hodnot a norem dané společnosti. Podoba trestu se s vývojem společnosti v průběhu dějin měnila (Raszková, Hoferková, 2015).

Způsob zacházení s pachateli trestných činů je odrazem postoje a vztahu dané společnosti (státního útvaru) k jedincům a postoje státního zřízení k občanským právům a svobodám (Netík et al., 1991).

Je neoddiskutovatelnou skutečností, že zločin se v lidském životě vyskytuje odjakživa a asi navždy do každé společnosti bude patřit. Tato veškerá trestná činnost je obecně nazývána a známa pod pojmem jako kriminalita. Společenskými normami, které se rovněž

vyvíjí a přizpůsobují danému režimu je stanoveno, že se jedná o uskutečňování takových činů, které jsou společensky nepřijatelné a nezákonné dle přestupkového zákona a trestního zákoníku. Zákony každé země podle svých specifik uvádí, jaká sankce a v jakém rozsahu může být pachateli trestného činu udělena. Trest ve své podstatě plní funkci omezení, nebo újmy pro pachatele, protože tímto způsobem se oprávněná osoba (stát) domáhá plnění zákonných norem a mravních pravidel platných v dané společnosti (Zichová, 2017).

V trestním zákonu je účel výkonu trestu charakterizován jako ochrana společnosti před pachateli trestných činů, jako potřeba zabránění odsouzeným v pokračování páchaní trestných činů. Zároveň je potřeba vychovávat pachatele k vedení řádného života a tím je působeno i na ostatní členy společnosti.

Způsob trestání odsouzených osob a vězeňský systém lze pojmout jako odraz demokratických hodnot společnosti. Je to vynucený nástroj k potrestání a možné nápravě pachatelů trestných činů, přestože lze konstatovat, že věznice jako instituce nejsou ve středu zájmu společnosti. To, jak společnost zachází s pachateli trestných činů, ukazuje zcela jasně její postoj a vztah dané společnosti k jednotlivcům, zároveň i její postoj k občanským právům a svobodám (Herčíková, 2012).

Jedním z nejdůležitějších úkolů které stát zajišťuje, je zajištění kvalitní bezpečnosti jednotlivců a společnosti jako celku, a je to jedno z nejsledovanějších témat. V reálném životě se však bezpečnost nedaří dostat na požadovanou úroveň, jakou tento pojem popisuje a teoreticky v sobě zahrnuje. V této oblasti jde spíše o nekonečný proces a snaha o nalezení požadovaného stavu, který by měl ve svém důsledku vést ke snížení rizik ve společnosti. Postupem času, současně jak se zvyšuje životní úroveň společnosti, tak ubývá starostí se zajištěním samotné existence obyvatel, ale zároveň se projevuje zvýšený zájem a citlivost k možným rizikům. Společnost se tímto brání stanovením a vybudováním opatření, které by měly účinně snižovat možná rizika páchaní trestných činů (Zichová, 2017).

Vězeňský systém a jeho trestní politika je neoddelitelnou součástí České republiky. ČR jako právní stát stojící na demokratických základech, ve své činnosti vychází z mezinárodních závazků a z respektu ke svobodám a lidským právům jedince. Zároveň musí ochránit celou společnost před pachateli trestných činů a právních předpisů. Účelem

výkonu trestu odnětí svobody je nejenom izolací pachatele, ale zejména úsilí o jeho nápravu a reintegraci do funkční společnosti (VS ČR, 2015).

Snahou o co největší eliminaci trestné činnosti a kvalitně nastavenou prevencí se daná společnost snaží co nejvíc snížit kriminalitu, zvláště ukládáním exemplárních trestů a současně za pomoci primární, sekundární a terciální prevence vytváří tlak na předcházení kriminality. Jako preventivní funkce trestu může působit i v neodvratitelnosti trestu, tedy jako preventivní faktor je zde strach z trestního stíhání, tzn. zatčení, vyšetřování a ostuda pro delikventa i jeho rodiny. Pachatelům, kteří páchají závažné trestné činy, nebo mají opakovanou recidivu, je zapotřebí ukládat exemplární tresty. To působí na odvrácení od kriminality u těch osob, které by se je v trestné činnosti snažili napodobovat (Jůzl, 2017).

Cíl práce

Cílem práce je podat ucelené informace o problematice vězenství v České republice, prostřednictvím literární rešerše a za pomoci historicko-srovnávací analýzy porovnat jednotlivé fáze českého vězenství. Analýzou významných dokumentů, zákonů a předpisů bude sledovat BP vývoj koncepcí rozvoje vězenství a výsledků jejich aplikací v praxi. Ke stanovení úrovně českého vězenství se práce ve velké míře bude inspirovat prací a výzkumy předních českých odborníků v oblasti moderní penologie a penitenciaristiky. Prostřednictvím analytické metody bude proveden rozbor zkoumané problematiky a okrajově nastíněn další možný rozvoj českého vězenství.

1 HISTORIE VĚZEŇSTVÍ

Aby bylo možné pochopit problematiku vězeňství v celé její šíři, je nutné v historii vězeňství zmapovat její celý složitý historický vývoj. Na tomto základě lze historickou analýzou dojít v této oblasti k procesům, jež přispěly ke skládání stavebních kamínek, vedoucích k podobě vězeňství až do současné doby. Už na přelomu středověku a raného novověku lze zaznamenat první projevy milosrdných činů, tyto však byly ve velké míře znakem křesťanských morálních postojů a nebyly to prozatím základní rysy penologie. Nebyl znám pojem penitenciární péče, a nebyla známa a v praxi využívána pedagogika nebo psychologie. Pojem zločinu a trestu doprovázel lidskou společnost po celá tisíciletí. Trest je v současnosti důsledkem soudního řízení, které často končí různou délkou pobytu ve vězení. K tomuto poznání musela soudobá civilizace dojít po dlouhé cestě, postupným odmítnutí útrpného práva a zrušení justicí stanoveného trestu smrti (Hladíková 2017).

V souvislosti s historickým zkoumáním lze říci, že za pomoci srovnání typologie vězeňských zařízení, které vznikaly v jednotlivých etapách dějin lidstva, je možné stanovit mnoho kritérií, a to zejména dělení z hlediska účelu nebo obecných podmínek věznění, změny stravovacích zvyklostí apod. (Kýr, 2005).

1.1 HISTORICKÝ VÝVOJ VĚZENSTVÍ NA NAŠEM ÚZEMÍ DO KONCE 19. STOLETÍ

Již v otrokářské společnosti, která využívala hlavně práce nesvobodných jedinců – otroků, byla hlavním nástrojem nadvlády armáda a státní aparát. Vězení sloužilo pouze ke střežení vězně, následně byl využíván trest v podobě odplaty a represe. Podoba trestů byla: trest smrti, zmrzačení, peněžitý trest a vyhnanství. Středověk odnětí svobody jako trest ještě neznal. Na přelomu starověku a středověku došlo vlivem válek, vpádů barbarů a vznikáním nových státních útvarů k zdokonalení způsobů mučení a týrání. Nově však zde zaujímá svou důležitou pozici i trest odnětí svobody, kdy šlo zejména o odplatu, nebo donucení k přiznání (Jůzl, 2017).

První informace o vězeňství a projevech milosrdenství se v českých zemích objevují od počátků přemyslovského období, i když se jednalo o ojedinělé momenty. V legendách se dochovalo tzv. pojetí knížete sv. Václava. Tento pečoval o vězně a vykupoval otroky:

„Neboť nejen ubohým a chudým a pocestným a ostatním mnohým, jak jsme to dříve řekli, dobré konal, ale i ty, kteří byli prodáni (do otroctví), vykupoval“ (Weingart, 1940).

Byly dochovány dokumenty, které se vztahují k městskému prostředí v období vlády lucemburské dynastie a to staroměstský soudní nález z roku 1338. Tyto se zabývají zacházením s vězni, zejména řešily stravování žalářovaných dlužníků. Rychtář měl rovněž vězně držet v železech o suchém chlebu a vodě. I když to nebyl žádný přepych, jednalo se v té době o projev milosrdenství. Staropražská práva z 15. století ve svých dokumentech stanovují délku pobytu v městské šatlavě na tři dny, a následně byli žalářovaní provinilci předáni do domácího vězení k věřiteli. I v těchto dokumentech bylo pamatováno na stravování, byl vydán zákaz držení ve studených a temných kobkách. Jedná se však o jednotlivé nařízení a jejich ojedinělé dodržování (Hladík, 2010).

Obecně lze říci, že v dávné minulosti si společnost s delikventy nedělala přílišnou starost. Případní delikventi byli vyslýcháni z pozice společenského postavení a v častých případech po přiznání na mučidlech končili na popravišti, v lepším případě jim byla useknuta ruka, či byli zbičováni. Věznice tak, jak je známe v současnosti, takřka neexistovaly, provoz by byl z tehdejšího pohledu nákladný a neefektivní. Jestliže byly ojediněle šatlavy zřízeny, sloužily k zajištění delikventa do doby mučení a vyšetření deliktu, a přečkání doby do popravy odsouzeného. Často se tak dělo v různých sklepích, podzemních kobkách, věžích apod. Mnozí, zejména zámožnější šlechtici však začali používat jakousi psychologickou prevenci, najímali si a platili katy, což se veřejně propagovalo, přítomnost kata působila na potenciální zločince jako strašák. V 16. století vznikaly "soukromé" věznice, které byly v té době v úzké souvislosti s udělováním výsad a přenášením soudních pravomocí z panovníka na nižší šlechtu. Takovéto věznice v počátku sloužily nejen k výkonu trestu, ale vyřizovali si zde své spory znesvářené rody, nevěrné sokyně a odbojné skupiny. Režim v takovýchto zařízeních určoval výhradně „majitel“ a z historie je známá „tvořivost“ takovýchto pánů. Jakýsi druh státního vězení zastávaly pro prominenty tehdejší doby, královské hrady a vojenská opevnění. Ve středověku lze pozorovat, jakou významnou roli v procesu výkonu práva sehrávalo společenské postavení. Až s příchodem francouzské revoluce se v Evropě nastoluje zásada rovnosti všech před soudem i při výkonu trestu prostřednictvím pojmu "občan". Zásada byla realizována zvláštním nástrojem a to gilotinou. V 16. století rovněž začaly vznikat tzv. vězení lehké pro měšťany a dlužníky. Těžší vězení bylo pro delikventy z řad poddaných, žebráky a

tuláky. Nejtěžší věznice sloužily pro delikventy odsouzené k trestu smrti. Zde lze vypořádat, že logika přístupu k udělenému trestu se nezabývala případnou nápravou odsouzeného, ale šlo o tvrdou odplatu za spáchaný čin. Moderní vězeňství se rodí podle francouze M. Foucalta na přelomu 18. a 19. století, kdy začalo docházet k přechodu od trestání k věznění, od trestání těla k trestání duše. Vězení je institucí, která slouží k izolaci, trestu a korekci, což znamená k nápravě člověka (Janák, 2002).

K výraznějším změnám začalo docházet po třicetileté válce, kdy vznikaly státní věznice z kasáren, pevností a zrušených klášterů. Rovněž bylo zaváděno jednotné trestanecké oblečení. Ke změnám došlo v holení hlavy, vypalování znamení, stavění pryč od odpočinku. Došlo i k omezování zavádění trestu smrti, který byl v lehčích případech nahrazován vyhnanstvím a galejemi. V roce 1765 byl omezen počet měst, kde mohl odsouzený být popraven, snížen z 383 měst na 29. Nedlouho poté bylo zrušeno mučení k vymáčení doznání u výslechu. Roku 1787 vydal císař Josef II. trestní zákoník (Všeobecný zákoník o zločinech a jejich trestání), který nově řešil filosofii trestů. Stanovoval diferenciaci odsouzených na základě tvrdosti režimu, ale lze zde nalézt i myšlenku, kdy účelem trestu musí být mimo odplaty za vykonaný čin i náprava odsouzeného. Na krátkou dobu (1787 – 1803) byl rovněž zrušen trest smrti a byl nahrazen doživotním vězením (Jedlička, 2018).

Po znovuzavedení trestu smrti byly zaznamenány i pozitivní změny. Došlo k vydání „Zákoníku o zločinech a těžkých policejních přestupcích“, který poprvé stanovoval povinnost oddělovat nezletilé od dospělých trestanců, a to z důvodu větší „mravní zkaženosti“ (Tomášek, Marešová, 1988).

Na přelomu 18. a 19. století zachycuje Michel Foucault v knize „Dohlížet a trestat“, která nese podtitul „Kniha o zrodu vězení“, přerod podoby odnětí svobody na hlavní trest. Stalo se tak v celé řadě evropských zemí a v severní Americe. Od této kvalitativní změny byly přijímány různé podoby zacházení s vězni a na tuto koncepci navazují a rozvíjejí ji současné vězeňské systémy (Jůzl, 2017).

Významným se stal rok 1850, kdy na území Habsburské monarchie došlo k zestátnění soudnictví a vězeňství. Nové bylo nastolení nezávislosti soudců, možnost účasti veřejnosti u soudů prostřednictvím porot. Vězeňství a výkon soudnictví bylo ve 2. polovině 19. století odloučeno od veřejné správy. Na základě přijatého trestního zákona č. 117/1852 ř. z., o zločinech a přestupcích nastalo odstupňování trestů v oblasti vzatí do vazby svobody a to

na těžký žalář, žalář a tuhé vězení a sjednocování udělování výkonu trestu za stejné trestné činy. Zde se následně rozděloval způsob poutání vězňů, stravování, oblékání a rozdělování do výkonu pracovních zařazení. U vězňů docházelo po určitou dobu k umístění do samovazby a následně po zbytek trestu do společné cely. Kázeňský řád rozlišoval 3 kázeňské třídy, na základě kterých se přiznávala různá zvýhodnění. Dále tzv. Domácí řád upravoval každodenní činnost odsouzených, včetně odměn a trestů za jeho dodržování. Všichni trestanci museli pracovat, navštěvovat bohoslužby a co bylo na tu dobu významné – do 35 let se účastnit školního vzdělávání. Věznice (trestní ústavy) v této době střežilo vojsko až do roku 1914, kdy byl vydán zákon č. 16/1914 ř. z., o sboru strážce vězeňské (Kýr, 2018).

1.2 VÝVOJ VĚZENSTVÍ PO VZNIKU ČESKOSLOVENSKÉ REPUBLIKY

Nově vzniklá Československá republika převzala v roce 1918 celý vězeňský a justiční systém z předešlé rakouské monarchie. Převzata byla i síť věznic, založená na systému okresních (376 okresních věznic) a krajských soudů (37 krajských věznic). Následně v roce 1919 docházelo k zdokonalování a úpravám základní legislativy v oblasti progresivního systému výkonu trestu. Bylo zde přihlíženo k průběhu nápravy vězňů, vězeňský režim rozdělený do 3 disciplinárních tříd postupně zmírňoval podmínky výkonu trestu a to v závislosti na nápravě trestanců. Po převedení do I. třídy měl trestanec možnost být navržen na podmíněné propuštění z výkonu trestu. V roce 1928 bylo v ČSR 6 mužských trestnic, mezi nimi i trestnice pro choré a invalidní vězně a zároveň existoval trestní ústav pro osoby mladistvé ve věku do 20-ti let, kde byl vykonáván trest nad 6 měsíců. Současně zde byla ženská trestnice s oddělením pro mladistvé. Tresty v rozpětí od 6 měsíců do 1 roku si odsouzení odpykávali v trestních odděleních krajských soudních věznic. Vězeňství bylo centrálně řízeno ministerstvem spravedlnosti. V období mezi světovými válkami se v oblasti vězeňství podařila nastolit celá řada systémových vylepšení, hlavně v zacházení s vězni. Zde se už více jak na pouhý dril a elementární školství začalo přihlížet na výchovné a kulturně mravní působení na trestance. Vězeňství v období po vzniku ČSR (za první republiky) prokazovalo celou řadu pokrokových

světových trendů, mělo zdárně vybudovanou dlouhou tradici a pokrokové postoje. V trestních ústavech a krajských věznicích byly zřízeny funkce učitele k výuce základního vzdělání analfabetů a mravní výchovy, dále zde působil lékař a duchovní. Významné bylo působení na svědomí delikventů, budování a vštěpováním smyslu pro kázeň a morální hodnoty. Takto se delikventi připravovali na návrat do společnosti po výkonu trestu. Působili zde i odborní učitelé, kdy odsouzení mohli získat výuční list ve vybraném oboru. Tento zdárný systematický vývoj byl přerušen druhou světovou válkou (Vězenství v Československé republice, 1930).

Po okupaci a anexi ze strany nacistického Německa, byl 16.3.1939 výnosem zřízen tzv. autonomní Protektorát Čechy a Morava. Tím se fakticky rozpadla Československá republika. Vězeňský a justiční systém, včetně legislativní úpravy, organizace a správy zůstal v této době v podstatě v nezměněné podobě. Za protektorátní vlády se veškerá činnost ve všech oblastech společenského života obyvatel řídila a schvalovala říšským protektorem. Na ministerstvu, které řídilo protektorátní spravedlnost, byla zřízena pozice pověřence Úřadu říšského protektora, tento dohlížel a koordinoval chod tohoto ministerstva v souladu s německými úřady. Vězeňská zařízení byla převážně využívána orgány nacistické okupační moci - německou justicí a tajnou státní policií – gestapem. Tyto orgány měly výhradní pravomoc k řešení tzv. trestních činů proti Velkoněmecké říši, včetně spáchaných občany protektorátu. Ve značné části soudních věznic a trestnic bylo pro zajišťování provozních činností ustaveno protektorátní české vedení, zároveň zde říšské německé vedení zajišťovalo využití vazby pro účely nacistických soudců a rovněž zde vyšetřovalo svými nekompromisními metodami gestapo. Veškerý personál vězeňství musel skládat slib věrnosti Adolfu Hitlerovi (vůdci Velkoněmecké říše), zároveň musel skládat zkoušku z německého jazyka. Rovněž zaměstnanci protektorátního vězeňství, zejména dozorcí se nevyhnuli v souvislosti s protinacistickým odporem vyšetřování ze strany gestapa (Kýr, 2018).

Po vzniku protektorátu platilo na jeho území trestní právo domácí i německé. Toto bylo v politicky důležitých případech, jako bylo hanobení říše, zemězrada, činy proti nacistickému režimu a straně aj. aplikováno obligatorně i na příslušníky říše. Přestaly platit základní principy demokratického zákonodárství (Janák, 2002).

Za II. Světové války trpěli v protektorátu odsouzení nedostatkem ubytovacích míst, kdy cely byly několikanásobně přeplněné, byla zde zima a nedostatečné vytápěním cel,

dávka na stravování činila na den a vězně 350g. Hygienické podmínky byly zcela nedostačující. Čeští odsouzení v ústavech okupační správy byli považováni za bezprávné jedince, kteří žili v nelidských podmínkách pod hrozbou krutých kázeňských i soudních trestů. Správa a řízení věznic, působnost dozoru se za doby protektorátu několikrát změnila, v roce 1943 to byly vrchní soudy a na konci války v roce 1945 se pravomoci vrátily opět do působnosti ministerstva vnitra (Kýr, 2008).

Po osvobození od německé okupace v roce 1945 byly zřízeny revoluční národní výbory, do jejichž kompetence spadalo umístování odsouzených do vězeňských zařízení. Až koncem roku 1945 byly veškeré pravomoci v oblasti řízení a správy soudních věznic a trestních ústavů vráceny do gesce ministerstva spravedlnosti. Mimo tato zařízení fungovaly pod ministerstvem vnitra a národní obrany internační, sběrné a pracovní tábory, kde bylo umístováno německé obyvatelstvo k odsunu. Byly zřízeny mimořádné lidové soudy, které soudily nacistické zločince, kolaboranty a zrádce. Na základě dekretu prezidenta republiky č. 126/1945 Sb., byly ve všech věznicích a trestních ústavech zřizovány nucené pracovní oddíly. Odsouzení zejména z řad německého obyvatelstva, kteří obdrželi trest nad 5 let, byli využíváni k nápravě válečných škod na národním majetku. V této době začala vznikat kategorie tzv. protistátních vězňů, kdy na základě zákona č. 231/1948 Sb., se začalo hovořit o ochraně lidově demokratické republiky. Tito vězni měli na základě řádu z roku 1951 daleko přísnější omezení, než ostatní odsouzení (Kýr, 2018).

V únoru 1948, kdy došlo ke komunistickému převratu, lze zaznamenat sovětizaci vězeňství. Ze strany orgánů a aparátu KSČ byl zaveden přímý politický dohled. Už v únoru 1948 ustavilo předsednictvo ÚV KSČ bezpečnostní komisi, která téměř do konce roku 1950 rozhodovala o vězeňských záležitostech (Janák, 2002).

Uzákoněním reorganizace vězeňství na základě zákona č. 321/1948 Sb. o Sboru uniformované vězeňské stráže (SVS), vzniká jednotná vojensky organizovaná složka, vedená podle sovětského vzoru. Veškeré nápravně výchovné působení na vězně se soustředilo pouze na plnění pracovních povinností v rámci stanoveného prvního pětiletého plánu. Změna nastala v posuzování kategorizace vězňů na základě třídního principu. Političtí vězni (tzv. nepřátelé státu) spadali na nejnižší stupínek hierarchie odsouzených, jakýkoliv jiný kriminální delikvent měl na rozdíl od nich větší práva (Janák, 2001).

Z hlediska politické perzekuce byla tehdejší režimem významná operativní činnost ministerstva vnitra prostřednictvím tehdejší tajné policie, státní bezpečnosti (STB). Na

zapojení STB začala komunistická společnost pracovat záhy po únoru 1 948. Pro snadnější fungování STB byl zrušen institut vyšetřujícího soudce, celé vyšetřování vedl sbor národní bezpečnosti (SNB). Vyšetřovací metody se často blížily metodám gestapa (Tomek, 2000).

Vývoj společnosti se v padesátých letech odrazil v oblasti vězeňství v novém trestném zákonu č. 86/1950 Sb. a zákonu o trestním řízení (trestním řádu) č. 87/1950 Sb., kde se mimo jiné upravil způsob výkonu trestu odnětí svobody. Zde se hlavním úkolem stala ochrana totalitního státního režimu. Následovalo přijetí Vězeňského řádu z roku 1951, vydaného na základě § 123, zákona č. 319/1948 Sb. o zlidovění soudnictví. V tomto zákoně byla s konečnou platností zavedena třídně politická diferenciací odsouzených. Zároveň byly plně nahrazeny předpisy přijaté před druhou světovou válkou (Kýr, 2008).

V nově přijatém vězeňském řádu se zavádí funkcionáři SVS, kterým příslušela odborná práce s vězni. Náplní práce těchto funkcionářů – zástupců velitelů oddílů SVS pro politické věci, byla odpovědnost za politickou a odbornou výchovu vězňů (KDH, 1951).

Třídní pojetí výkonu trestu vrcholilo v letech 1953 – 1955. Byly uplatňovány ty nejtvrďší praktiky u tzv. politických vězňů, jejichž obvinění spočívalo v protistátní činnosti. S platností od 1.1.1953 byla oblast vězeňství přeložena pod správu ministerstva národní bezpečnosti, které po jeho zániku koncem roku převzalo ministerstvo vnitra. V tomto roce byla podle vzoru Sovětského svazu, v nově vydaném Řádu nápravných zařízení, stanovena struktura nápravných zařízení. Tato byla rozčleněna do šesti různých typů podle stupně nebezpečnosti pachatelů a jejich střežení. Zařazování do stupně nebezpečí probíhalo podle toho, zda byl čin kvalifikován jako státně bezpečnostní, nebo kriminální s přihlédnutím na závažnost provinění. Ze sovětských zkušeností vycházel rovněž Řád pro nápravně pracovní tábory, přijatý v roce 1955, vězni byli zde dle 4 kategorií táborů odděleně ubytováni a zaměstnáváni (Kýr, 2018).

Výraznější změna trestní praxe nastala v souvislosti se Stalinovou a následně i Gottwaldovou smrtí (březen 1953), kdy se Komunistická strana sovětského svazu zřekla části své minulosti a následně odsoudila kult osobnosti Stalina (Vojáček, Schelle, Knoll, 2008).

Smrt totalitních vůdců měla za následek prezidentské amnestie z let 1953 a 1955, došlo k propuštění zhruba 22 000 vězňů, začaly se rušit TNP (tábory nucených prací) a PTP, sjednocovaly se řády a předpisy, sloužící pro nápravná zařízení. Mělo být zamezeno svévoli vězeňského personálu, byly revidovány některé předešlé politické procesy a začalo

se hovořit o proklamaci presumpce nevinoty obviněných. To vše značilo o jakémisi zlepšení v kontextu koncepce trestu odnětí svobody a zejména pak jeho účelu (Janák, Kýr, 2004).

V lednu 1957 byla přijata novela trestního zákona č. 159, kde byl zrušen trest doživotí a byl nahrazen trestem odnětí svobody v trvání 25 let. Byl zde kladen větší důraz na individualizaci trestu a nově bylo možno použít podmíněného odsouzení či snížení trestu (Vlček, 1993).

Ani výše zmíněné zlepšení v podmínkách vězeňství se nemohlo považovat za směřování k postupné humanizaci výkonu trestu. To se projevilo i v roce 1958, kdy se Československo postavilo proti „Standardním minimálním pravidlům pro zacházení s vězni“ vydané Hospodářskou a sociální radou Organizace spojených národů (OSN). Součástí pravidel bylo i doporučení, aby vlády tato pravidla respektovaly při tvorbě zákonů a předpisů. Rovněž zde byla uložena povinnost, aby OSN zasílali jednou za pět let zprávu o tom, jak jsou pravidla akceptována ve vězeňské praxi, což Československo v roce 1963 neprovedlo. I přesto z hlediska penitenciární péče a vězeňství vůbec dosahuje tento dokument historického významu (Čepelák, 1969).

Avšak ještě v roce 1961 byla v Řádu pro výkon trestu obsažena tzv. kategorie třídních nepřátel. Tito vykonávali nadále trest v nejpřísnějších podmínkách a vykonávali zásadně těžké, fyzicky náročné a málo placené práce. Zvláště z tehdejšího hlediska nebezpeční odsouzení si odpykávali trest v nejtěžších káznících v NPT Leopoldov, Valdicích, Plzni a Pardubicích (Kýr, 2018).

V řádu z roku 1961 byly obsaženy rozsáhlé možnosti, kdy v nápravně pracovních táborech (NPT) byly zřizovány školy k doplňování základních znalostí na úrovni všeobecně vzdělávací školy. Bylo povoleno studium cizích jazyků, zájmová činnost k rozšíření rozhledu odsouzených s využitím tisku, knih, rozhlasu, televize atd. Převýchova se konala i prostřednictvím vhodně organizované práce, využívala se i osobní iniciativa odsouzených při pracovních soutěžích a závazcích. Nad tímto však čněla politickovýchovná činnost (KDH, 1961).

V této době už lze částečně pozorovat, že nově vydávané předpisy se alespoň v teoretické rovině zabývaly základy penitenciární péče, byť v pokřiveném zrcadle třídně politických hledisek. K zásadní úpravě odnětí svobody podle pravidel OSN došlo v tehdejší ČSSR přijetím zákona č. 59/1965 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody. Na základě tohoto zákona byly zřízeny 3 nápravně výchovné skupiny (NVS). V I. NVS byli

zařazení prvotrestání za méně společensky nebezpečné trestné činy, do II. NVS prvotrestání za závažnější trestné činy a rovněž ti, kteří za posledních deset let spáchali úmyslný trestný čin. Do III. NVS spadaly osoby, jež vykonaly ty nejzávažnější trestné činy pro společnost. Takto byly zařazeny i činy, jako je rozvracení republiky, vlastizrada, sabotáž, čin proti státu, který byl součástí světové socialistické soustavy apod. (Kýr, 2018).

Pozvolné uvolňování a zlepšování poměrů ve vězeňství, které mělo neoddiskutovatelný dopad i na „znovuobjevování“ nutnosti penitenciární péče, vyvrcholilo v roce 1965. Tento rok je proto vnímán jako počáteční mezník analýzy, což je zadaným předmětem této práce. Po tomto dlouhém období totalitního pojetí vězeňství začínalo pozvolně nastupovat k osvícenství, které i přes všechny nedostatky tehdejšího režimu přiblížilo Československé vězeňství modernímu pojetí výkonu trestu odnětí svobody (Kýr, Kafková, 2010).

Ministr vnitra pověřil po reformě vězeňství v roce 1965 k řízení úkolů v oblasti vězeňství nově konstituovaný Sbor nápravné výchovy. SNV byl vojensky organizovaný sbor, tento podléhal pravomocem vojenských soudů. SNV se skládal ze správy Sboru nápravné výchovy a jednotlivých útvarů nápravně výchovných ústavů a věznic (Kafková, 2011).

SNV se výrazně zkvalitnil po stránce vzdělání a profesionality zaměstnanců. V letech 1966 - 1968 došlo k zdvojnásobení počtu středoškolsky vzdělaných zaměstnanců, a to z 368 na 788 zaměstnanců. Došlo i ke zvýšení počtu vysokoškolsky vzdělaných zaměstnanců z 56 na 120 (Janák, Kýr, 2004).

Dá se říci, že dlouhá léta – prakticky od roku 1938 – v Československu neexistovala žádná smysluplná vědecká penologická činnost, která by napomáhala k vědeckému i praktickému pokroku v oblasti vězeňství. To dokazovalo nezáměrem tehdejších režimů o akceptování požadavků světového vývoje v penitenciární péči. Právě vězeňská reforma v roce 1965 akceptovala téměř všechny požadavky Standardních minimálních pravidel OSN z roku 1958 – s výjimkou oblasti duchovní péče. Ta byla z ideologických důvodů pro tehdejší režim nepřijatelná. Reforma umožnila zejména založení VÚP (Výzkumný ústav penologický) SNV ČSR. Počin založení VÚP byl na tehdejší poměry v Československu velmi pokrokový. VÚP vedl PhDr. Jiří Čepelák, CSc., ústav stanovil vědeckou praxi, která se snažila formovat domácí vězeňství v tehdejším nepříznivém totalitním režimu. Přesto se vězeňství opět přiklánělo od reformních tendencí k sovětskému modelu. VÚP působil

v prostorách Pankrácké věznice a byl zařazen do seznamu resortních výzkumných ústavů Československé akademie věd. Přestože měl ústav významný přínos v posunu československého vězeňství blíže k světovým standardům, došlo začátkem 80. let k jeho zrušení z důvodu neefektivnosti. Zřejmě nesouzněl s tehdejší vládní garniturou a jejími představiteli, protože VÚP se v inspiraci obracel na odborný svět směrem na západ (Hladík, 2012).

Až v roce 1968 nastaly příznivé politické podmínky k reformě vězeňství podle požadavků OSN. Tyto snahy však zastavila tzv. normalizace politického a společenského života po okupaci Československa armádami Varšavské smlouvy. Byl přijat zákon o československé federaci, což vedlo k rozdělení vězeňství na české a slovenské. Dění v tehdejší ČSSR kritizovala celá řada zahraničních politiků a médií, což donutilo poslance České národní rady v roce 1988 na výjezdním zasedání v Nápravně výchovném ústavu Nové Sedlo, k projednávání kritizovaného systému vězeňství a podmínek věznění. V té době režim zadržoval ve výkonu trestu odnětí svobody celkem 246 odsouzených za trestné činy proti republice (Kýr, 2018).

Normalizace postupně způsobila, že život odsouzených připomínal stav z období 50. let. Byl opět uplatňován militantně represivní přístup, zvláště u odsouzených v těžších skupinách (Kýr, 2016).

70. a 80. leta 20. století se československé vězeňství charakterizovalo ústupem od uplatňování pedagogicko-psychologických zásad komunikace s vězni. Stále víc se uplatňovalo prosazování vojenské kázně u odsouzených i obviněných. U Sboru nápravné výchovy se uplatňoval tvrdý policejní přístup k vězňům. Řada skutečností v procesu uplatňování českého vězeňství odporovala všem zásadám diferenciací výkonu trestu a v roce 1978 byla mluvčími Charty 77 sepsána petice proti nelidskosti podmínek ve věznicích, adresovaná České národní radě, Slovenské národní radě a Národnímu shromáždění (Kýr, 2018).

2 POSTAVENÍ PENOLOGIE A PENITENCIARISTIKY V ROZVOJI SOUČASNÉHO VĚZENSTVÍ

Penologie (z lat. poena – trest, a řeckého logos – slovo, nauka) - je nauka o způsobu ukládání trestů, jejich výkonu a rozsahu účinnosti působení trestu. Tzn., že penologii lze charakterizovat jako vědu trestech a trestání, rovněž tak vědu o reálném výkonu trestů a jejich účincích – ochranných opatření. Obsahuje v sobě i oblast výkonu alternativních trestů, jejich procesy, jevy, penologické myšlenky, vzájemné zákonitosti a vztahy. Penologie zkoumá procesy zacházení s pachatelem trestného činu, aby byl trest a způsob výkonu trestu nastaven tak, aby dosáhl co nejlepší společenské změny chování pachatele a tento se mohl v postavení řádného občana integrovat do fungující společnosti. Penologická věda prověřuje, jak efektivní jsou jednotlivé druhy trestů, tak jak je uvádí trestní zákon. Zvláště velký důraz je kladen na trest odnětí svobody, jelikož má specifické právní vztahy, má svoje zákonitosti a působí v průběhu vazby na pachatele svým specifickým vlivem. To je, že má v průběhu aplikování trestu svoje sociálně psychologické procesy, jevy, vztahy a zákonitosti. Penologie provádí výzkum fyzické a psychosociální reality pachatele (zdravotní stav, druhy nemocí, utrpěné úrazy, sociální zázemí odsouzeného, jeho věk, jaké má dosažené vzdělání apod.). Rovněž zaměřuje svojí pozornost na výzkum, ověřování a stanovení přístupů, jak nastavit plán výchovného zacházení s vězni. Záměrem je dosažení co největšího efektu účelu trestu. Velice důležitým cílem je i zkoumání systému a funkcí státních institucí v procesu zákonného postihu. Penologie vyhledává i jiný způsob postihu a ukládání sankcí, ochranných opatření a alternativních trestů, které by byly účinné při ovlivňování chování delikventů (Černíková, 1998).

Trestání lidí zahrnovalo v průběhu dějin a existence lidských společností mnoho druhů trestů, penologie se dá s porovnáním jejího historického vývoje přirovnat k pedagogice a filozofii, jde tudíž o vědy velice staré. Ještě v současnosti existují spory, pod který vědní obor penologii zařadit. Někteří ji začleňují pod právo a kriminologii, jiní jako součást speciální pedagogiky. Současní autoři se přiklání k názoru, že penologie je dnes samostatnou společenskou a multidisciplinární vědou (Jůzl, 2017).

Penologie jako věda o trestu a způsobu trestání, se zabývá prospěšností účinků trestu z pohledu správné volby adekvátního působení - zacházení s pachatelem a to tak, aby nedocházelo k recidivě (opakování) trestného činu (Černíková, Sedláček, 2002).

Penologie vidí pojem trestu a trestání z jiného úhlu pohledu, než je tomu u trestního práva. To je dáno tím, že:

- Pojem trestu zakotvují právní normy, zejména v trestním zákoně, který je základním kamenem trestní politiky.
- Trest spočívá v délce jeho vykonání, má ochranné a preventivní poslání, trest musí být adekvátní ke spáchanému přečinu – tím v sobě trest obsahuje kvalitativní stránku.
- Trest ale má i kvantitativní stránku, která spočívá v tom, že jeho délka označuje závažnost spáchaného skutku a spojuje v sobě i období, jak dlouho má být společnost před pachatelem chráněna.
- Je potřeba přihlížet k tomu, jaké má pachatel osobní vlastnosti, je to množina vlastností, které se v průběhu jeho života a výkonu trestu projeví.
- Charakteristika morálního profilu pachatele, kdy se po morální stránce odsuzuje spáchaný čin a popřípadě závažnost kriminálního chování pachatele.

Penologie jako ostatní vědní obory využívá dostupné poznatky i z dalších příbuzných vědeckých disciplín. Jde kupříkladu o kriminologii, trestní právo, psychologii, penitenciární pedagogiku, sociologii, sociální práci, psychiatrii a medicínu. Proto penologii nazývají v odborných kruzích rovněž jako penitenciární nauka (Sochůrek, 2008)

Penitenciaristika - penitenciární nauka je součástí penologie, která se zabývá výkonem trestu odnětí svobody a tím, jak je trest účinný a jaké jsou možnosti resocializace odsouzeného. Slovo paenitentia znamená podle slovníku cizích slov trestnost, pokání či lítost. Na základě charakteristiky slova penitenciaristika lze hovořit o tomto oboru jako o vězeňské vědě. Jde zejména o nauku jak vykonávat a účinně provádět trest odnětí svobody. Jde o podmínky, formy, výchovné prostředky a metody, za jakých lze dosáhnout co nejvyššího stupně dosažené nápravy u všech stupňů kategorie odsouzených. Opírá se o vědní obory, které lze použít v podmínkách vězeňství, jsou to sociologie, práva, penitenciární psychologie a pedagogika.

Podle dr. Kýry při vymezení pojmů se penologie zabývá celou škálou trestů, oproti tomu penitenciaristika se zabývá pouze a výlučně trestem odnětí svobody. Upřesňující a

kompromisní výklad těchto pojmů můžeme nalézt u Mezníka a kol. (1995), který uvádí, že kriminální chování jedinců není jen záležitostí trestního práva, ale dotýká se i dalších neprávnických disciplín, které s trestním právem souvisí – jde především o penologii.

Oblast penologie, která se zaměřuje na nepodmíněný trest odnětí svobody je nazývána penitenciariстика, tj. vězeňství. Penologii velice dobře začlenil a popsal zakladatel české penitenciariстики F.J. Řezáč, který penologii nazval vědou žalární. Pedagogové a psychologové vnímají penitenciariستiku z jiného úhlu pohledu. Aplikují její poznatky do svých vědních disciplín, a opačně, penitenciariстика se ve své podstatě zabývá zacházením s vězni a používá k dosažení výsledků pedagogiku a psychologii. Srozumitelně je možné penitenciariستiku vykládat jako vězeňskou vědu – vědu o vězeňství a věznění (Jůzl, 2017).

Jde o to, že do vědy o vězeňství jsou zapojovány společenské vědy, které zkoumají chování jedince, jakou má psychiku. Tyto společenské vědy, které jsou součástí penitenciární praxe, bývají nazývány jako penitenciární disciplíny. Jde zde o penitenciární pedagogiku, penitenciární psychologii, penitenciární psychiatrii a penitenciární sociologii.

Penitenciární pedagogika je specificky zaměřená pedagogická oblast, která zkoumá zvláštnosti penitenciárního výchovného vlivu zaměřeného na všechny skupiny odsouzených ve výkonu trestu. Má za úkol využívat všechny poznatky obecné a speciální pedagogiky, zároveň s poznatky ostatních vědních disciplín, které souvisí s řešenými problémy penitenciární výchovy.

Penitenciární psychologie se zabývá procesy penitenciární výchovy, řeší následující problematiku:

- 1) Zkoumá jedince (odsouzeného) a to z pohledu jeho individuálních zvláštností, stupně rozvoje osobnosti, vzniku a vývoje delikventních jednání a prognózy vývoje dalšího, potenciálně delikventního chování. Shrnutím těchto poznatků je možno zvolit adekvátní a individuální přístup a přesněji stanovit vhodný výchovný program.
- 2) Jde o výzkum v oblasti individuálně a sociálně psychologických problémů, způsobených pobytem ve věznicích. Jde tedy o problematiku vztahů mezi obviněnými, odsouzenými, odsouzenými a personálem navzájem, soužití skupin s podskupinami, zároveň se zabývá problematikou tzv. druhého života odsouzených.

- 3) Výzkum psychologických aspektů penitenciárního výchovného procesu, tzn. jaká je účinnost zvolených výchovných metod, zda jsou tyto metody vhodné v návaznosti na požadované změny chování vězňených osob (direktivní a indirektivní vedení).

Penitenciární psychologie využívá ve své praxi tzv. psychokorektivní působení na odsouzené. Tento obor uplatňuje celou řadu psychokorektivního působení. Ty odborníci využívají v oblasti skupinového poradenství, skupinové psychoterapie, sociálně výchovných metod komunikativních a metody kooperativní. Psychologie provádí diagnostiku změny v oblasti chování odsouzeného v průběhu výkonu trestu, v situacích krizových stavů, rovněž tak v případech, kdy se vězňené osoby svým nevhodným chováním dopouští hrubého porušení vězeňského řádu. Může jít o napadení spoluvězně, sebepoškozování, pořezání žil, polykání různých předmětů, napadení personálu, nebo další způsoby nevhodného chování. Svou nezastupitelnou roli zde hraje psycholog, který na základě získaných poznatků o osobnosti pachatele, volí vhodné postupy, vedoucí k nastavení vhodnějších výchovných metod, provádí klasifikaci odsouzených, zpracovává podněty vedoucí k prohloubení diferenciaci uvnitř každé výchovné skupiny odsouzených. Rovněž se podílí na výběru vězeňského personálu, má za úkol posoudit jeho psychologickou způsobilost k výkonu služby v náročném prostředí věznice.

Penitenciární psychiatrie. Zde se jedná o aplikovaný speciální obor psychiatrie. Obviněné a odsouzené osoby diagnostikuje a poskytuje jim individualizovanou léčebně-terapeutickou péči. Většinou se jedná o jedince, kteří již prodělali psychické onemocnění, rovněž osoby s diagnostikovanými těžšími neurózami, symptomatickými psychickými poruchami, dále sem spadají recidivisté s podmíněným zneužíváním alkoholu a jiných návykových látek. Penitenciární psychiatrie se zabývá osobami, které trpí výraznými psychopatickými poruchami, spadají sem i sexuální devianti. Výhodou práce psychiatrů, kteří se zaměřují a specializují na penitenciární psychiatrii je to, že propojují psychiatrické léčebné metody s ostatními přístupy v oblasti penitenciární výchovy. Penitenciární psychiatrii v ústavech úzce spolupracují s penitenciárními pedagogy se znalostí v oboru léčebné pedagogiky.

Penitenciární sociologie je specializovaný obor sociologie. Výzkum zaměřuje na sociální vazby, strukturu vazeb, kvalitu fungování a účinnost penitenciárního procesu s přihlédnutím na to, jak je plněn účel výkonu trestu. Úkolem penitenciární sociologie je hledání kvalitní a funkční organizační struktury institucí, které se zabývají výkonem trestu odnětí svobody a to až do úrovně jednotlivých pracovních skupin, popisu práce a funkcí, požadavků na jednotlivé funkce a jejich postavení v organizační struktuře apod. Penitenciární sociolog provádí analýzu funkčnosti sociálních vazeb v organizační struktuře např. jednotlivých věznic. Zároveň na základě vypracovaných sociologických expertíz předkládá návrhy a doporučení vedoucí ke kvalitnějšímu fungování věznic, odhaluje neshody a příčiny nefunkčnosti vazeb, vztahů, organizačních struktur, taktéž vyhledává rezervy v práci jednotlivých struktur. Penitenciární sociolog zkoumá rozvoj a kvalitu sociálních vztahů působících na jednotlivé skupiny vězeňské populace. Vyhledává vůdčí osobnosti, zjišťuje příčiny jejich vůdčivé role, jak uplatňují svojí vůdčí úlohu, včetně odhalování a předcházení potenciálních konfliktů (vzpoury, nespokojenost odsouzených, zkoumání nálad a postojů apod.). Podle zjištěných skutečností volí vhodné výchovné přístupy k jednotlivci a skupinám odsouzených. Veškeré zjištěné poznatky jsou podkladem k posouzení při přeřazení odsouzeného do jiné výchovné skupiny, vyhodnocení vhodnosti zařazení odsouzeného na jiné pracoviště, rovněž při vyhodnocení „rizika“ konfliktu při trávení volného času apod. (Černíková, 1998).

Penitenciární pedagogikou se ve své práci v současnosti zabývají pedagogové a odborní pracovníci, jako je tomu např. v dílech Karla Nováka (Penitenciární pedagogika a Úvod do penitenciární pedagogiky), Miluše Urbanová, Alena Marešová, Zdeněk Karabec a další. Významní odborníci v této oblasti působí v Institutu vzdělávání VS ČR (Aleš Kýr, Jan Sochůrek, Jana Paukertová, Květuše Sluková, Ondřej Hladík, Lubomír Bajcura a další). Na Policejní akademii lze sledovat působení Vratislavy Černíkové. Rovněž v praxi na konkrétních pracovních pozicích působí celá řada odborníků (Kamila Meclová, Jiří Mezník, Bohuslav Burkiewicz, Květa Kalábová). (Černá, 2012).

3 NEJVÝZNAMNĚJŠÍ OSOBNOSTI ČESKÉHO VĚZENSTVÍ

3.1 FRANTIŠEK JOSEF ŘEZÁČ

Obr. č. 1: František Josef Řezáč, zdroj: <http://www.literarnimuzea.cz>

Páter F.J. Řezáč svou prací a odkazem se stal zakladatelem nejen české, ale i rakouské penitenciariistiky, ovlivnil i další německy mluvící země (Jůzl, 2017).

František Josef Řezáč, český katolický kněz, označovaný rovněž jako pedagog, spisovatel a politik, byl v uplynulém století opomíjeným reformátorem v oblasti českého vězeňství. Tento zanechal významné stopy v oboru působnosti tehdejšího školství, které má ve své výchovné kvalitě podle J. Řezáce zcela jistě přímý dosah na účinnost prevence, rovněž tak na jednodušší nápravu pachatelů trestných činů.

Narodil se 6. ledna 1819 v Poleradech nad Labem, navštěvoval školy v období násilné germanizace, studia zejména na gymnáziích a vyšších školách provedl výlučně v němčině. Svoje první vzdělání absolvoval v české triviální škole a následně absolvoval v němčině piaristickou hlavní školu, kterou ukončil v roce 1831. Poté studoval na pražském

akademickém gymnáziu. Během těchto studií na Starém městě pražském Řezáč pomáhal svému profesorovi Josefu Jungmannovi na tvorbě slovníku českého jazyka. Tím začal jeho zájem o národní českou věc, který byl nadále podpořen skutečností, že jako jeho spolužák nastoupil František Rieger, se kterým po delší čas spolupracoval. Po ukončení šestiletého studia na gymnáziu ještě absolvoval dvouleté studium filosofie, jako průpravu na vysokoškolské studium. V letech 1839 – 1843 absolvoval na teologické fakultě arcibiskupský seminář a následně byl v červenci roku 1843 vysvěcen na kněze. Na studiích v semináři se seznámil s Kalem Havlíčkem Borovským a dalšími českými vlastenci. V tomto prostředí vznikl požadavek, aby František Řezáč a František Mudra obohatili trh o literaturu v českém jazyce. Řezáč se v bohosloveckém semináři aktivně účastnil činnosti kroužku odběratelů knih v češtině. Za tyto vlastenecké praktiky byl Řezáč a jeho přátelé sledováni policií. V roce 1843 působil jako kaplan v Peruci a následně v Hostouni, odkud odešel v roce 1847 nakrátko do Drážďan, aby poté přijal místo duchovního administrátora v ústavu nevidomých u svatého Rafaela na Klárově. Zakrátko nastoupil souběžně i do funkce zatímního kooperátora ve Svatováclavské trestnici. Zde bylo výrazné prostředí s vysokým počtem závažných delikventů, žijících ve velké chudobě (Uhlík, 1997).

Ve Svatováclavské trestnici, za spoluúčasti dalších tří duchovních, působil F. Řezáč nejen jako kněz, ale zároveň s tím vykonával činnosti spojené s přijímáním vězňů, jejich výukou, psychologickým působením a hodnocením jejich chování v případech návrhů na milost. Působení kněží se zaměřovalo i na spořádané chování vězňů po propuštění (Kýr, 2003).

K dalšímu posunu v náhledu na vězeňství došlo v roce 1851, kdy z iniciativy ministerstva vnitra byl vypracován výukový plán vězňů, za pomoci kterého mělo docházet k mravnímu polepšení a lepšímu využití pracovní síly odsouzených. Na sestavení tohoto plánu se výrazně podílel F. Řezáč, který v tomto období studoval problematiku starověkého vězeňství a následně načerpal řadu zkušeností ze své studijní cesty po věznicích monarchie. Nahromaděné zkušenosti a poznatky soustředil do česky psaného díla „Vězeňství v posavadních způsobech svých s návrhem o zdárnějším trestání a polepšování zločinců“. Tento vlastním nákladem vydaný český spis, je dokladem snahy Řezáče srozumitelně přiblížit většině obyvatelstva vězeňskou problematiku.

F. Řezáč čerpal ze svých zkušeností, kritizoval nedostatečné, málo komplexní vyučování, které nedávalo vězňům dostatečně provázaný výklad cestám vedoucím k

jejich polepšení. Byl přesvědčen, že právě kvalita školství v duchu novohumanizace povede k omezení zločinnosti u recidivistů. Zde je výrazně vidět snaha a zásluha F. Řezáce o to, aby bylo v českých zemích uskutečňováno vzdělávání vězňů na základě pedagogiky a dalších vědních oborů. Hlásal rovněž myšlenku, že výchovné snahy mohou i u těžkých zločinců vést k polepšení. Vysoký důraz kladl na to, že vzdělanost a výchova v řádné rodině a školách, které jsou kvalitně vedeny, je daleko důležitější při snížení počtu mladistvých delikventů (Uhlík, 1997).

V období po roku 1856 se F. Řezáč více zaměřuje na problematiku rozvoje pedagogiky. V souvislosti s tím zakládá časopis „Škola a život“, výrazně se podílí na vybavení školních knihoven, zasloužil se o zřízení Městského reálného gymnázia v Praze a rovněž tak dívčí školy. Zastával poslanecké a další funkce v zastupitelstvech obcí. Podílel se na reorganizaci pražské zemské věznice, na které z důvodu vzniku nové věznice Praha – Pankrác, bylo upuštěno. Jelikož byl opět v nemilosti v církevních kruzích, odchází do ústraní do Litně u Berouna a pracuje na správě farnosti. Zde pobývá až do své smrti v roce 1879. Je pohřben na Olšanských hřbitovech. F. Řezáč tím, jak teoreticky i prakticky ve své práci působil, se stal zakladatelem klasické české penitenciární školy, která se vyznačuje vysokou odborností (Jůzl, 2017).

3.2 JUDR. EMIL PAVEL LÁNY

Obr. č. 2: JUDr. Emil Pavel Lány, zdroj: <https://biblio.hiu.cas.cz>

Odkaz F. J. Řezáče v oblasti penitenciární školy následovali další české osobnosti. To svojí prací plně potvrdil i JUDr. Emil Pavel Lány, který byl ve své době jedním z nejvýznamnějších právníků první republiky. Narodil 6. července 1879 poblíž Hradce Králové v obci Černilov. Po studiích na gymnáziu nastoupil na Karlovu univerzitu v Praze, kde zdárně vystudoval práva. Poté se vrátil do Hradce Králové a následně vykonával soudní praxi. Dále působil jako advokátní koncipient a v roce 1910 začal v Kolíně vykonávat práci jako advokát. Když jej zastihla první světová válka, působil v důstojnické funkci u rakousko-uherské armády. I zde posléze pracoval v oblasti justice. Po válce se nadále věnoval advokátní praxi, v roce 1920 byl vybrán a nastoupil na Ministerstvo spravedlnosti Československé republiky. Zde organizoval činnosti v oblasti organizace a správy vězeňství. V roce 1928 se stal delegátem tehdejší vlády v mezinárodní komisi trestní a vězeňské. V roce 1931 povýšil do funkce odborného přednosty trestní sekce ministerstva spravedlnosti. V tomtéž roce byl na Karlově univerzitě přijat za člena zkušební komise pro státní zkoušky v oblasti trestního práva. Svojí právnickou kariéru završil v roce 1937, kdy byl jmenován do funkce prezidenta Vrchního soudu v Praze.

Emil Lány byl velice publikačně aktivní, byl členem celé řady odborných komisí a institucí, které se zabývaly oblastí vězeňství. Přednášel rovněž v seminářích a kurzech Kriminologického ústavu, velice aktivně studoval dějiny trestního práva. Dbal na získávání poznatků přímo v praktickém životě vězňů, jezdil na inspekční kontroly do věznic a přímo s vězni řešil problémy, přání a stížnosti. Kladl důraz na to, aby se u vězňů aktivně působilo na oblast zvyšování osobní a duševní úrovně, požadoval taktéž získávání hygienických návyků. Ve své činnosti se zaměřil i na práci s propuštěnými vězni.

Lány odešel v roce 1939 do výslužby a hned od prvních dnů nacistické okupace byl činný v aktivním odboji, byl předsedou demokratické odbojové organizace a spolupracoval s ilegálně působící odbojovou skupinou československého důstojnictva. Spolupracoval s prezidentem Benešem a československou vládou, která sídlila v Londýně. V červnu roku 1944 byla jeho odbojová skupina odhalena a Emil Lány byl spolu s dalšími odbojáři zatčen a vězněn na pražském Pankráci. Lány zemřel během bouřlivých dní pražského povstání (5. května 1945), kdy během opouštění věznice byl zastřelen a poté ještě zasažen střepinou pumy.

Lze konstatovat, že v období první republiky se dosahovalo v českém vězeňství značné úrovně. Dokladem je spolupráce s Mezinárodní komisí pro trestní právo a vězeňství, ve které byl za naši republiku jako delegát zastoupen právě ministerský rada Emil Lány (Jůzl, 2017).

3.3 JUDR. VLADIMÍR SOLNAŘ

Vladimír Solnař se narodil v srpnu roku 1899 ve Zlonicích nedaleko Slaného, žil až do roku 1976 v Praze. Právnickou fakultu Karlovy univerzity dokončil v roce 1921 a poté začal pracovat v trestní justici. Více jak deset let pracoval v Praze na pozici státního zástupce a zároveň i soudce. Účastnil se celé řady zahraničních studijních cest, ve vyspělých západních zemích se zajímal o jejich vězeňské systémy. Podrobnými zprávami z těchto zahraničních cest významně ovlivnil formování českého vězeňství. Již první práce Solnaře pod názvem „*Z dějin českého zemského práva trestního*“, která byla publikována v roce 1921, byla vysoce oceněna. Jako jeho nejvýznamnější předválečná práce je označena „*Zločinnost v českých zemích v letech 1914 až 1922 s hlediska kriminální etiologie a reformy trestního práva*“, načež byl jmenován do funkce mimořádného

profesora. Nadále se věnoval výhradně akademické práci. Jeho práce byla přerušena okupací Československa a následným zavřením vysokých škol. V roce 1947 vydal učebnici „*Trestní právo hmotné, část obecná*“ a o rok později „*Trestní právo hmotné, část zvláštní*“. Tyto učebnice byly na celou řadu poválečných let velice významné pro tehdejší studenty na právnických fakultách. Stál u založení Československé akademie věd, pracoval zde v čelných funkcích a rovněž působil v odborných komisích. Vladimír Solnař získal ze svých zahraničních cest hluboké znalosti a velice se věnoval kriminalistice, kriminologii, penologii a penitenciaristice, publikoval i v zahraničních odborných časopisech. V šedesátých letech minulého století se podílel na vydání nových studijních materiálů, které byly reakcí na tehdejší novou právní úpravu Československého trestního řízení a trestního práva (Jůzl, 2017).

Profesor JUDr. Vladimír Solnař je uznáván jako jeden z nejvýznamnějších postav československé trestněprávní vědy druhé poloviny minulého století (Skřejpková, 2009).

DOC. PHDR. JIŘÍ ČEPELÁK

Obr. č. 3: Doc. PhDr. Jiří Čepelák (Janík 2012)

Jiří Čepelák se narodil v jihočeských Jílovicích v lednu 1915. Po maturitě na Reálném gymnáziu v Táboře studoval v Praze na Svobodné škole politických nauk. Jeho plány stát se novinářem nevyšly z důvodu nástupu nacistické okupace. Za druhé světové války pracoval v pražské pojišťovně. Po osvobození naší republiky nastoupil jako úředník v Ústavu lidské práce. Zároveň byl přijat ke studiu oboru sociologie a psychologie na Filosofické fakultě Univerzity Karlovy. V roce 1950 ukončil studia doktorátem filosofie. Později nastoupil do Ústavu pro péči o matku a dítě, zde zastával pozici vědeckého pracovníka. Ve své práci se věnoval výzkumu psychogenních poruch u žen, dále psychofarmakologii a psychoterapii. V roce 1964 mu byla za práci „Psychický stav ženy v premenstru“ udělena hodnost kandidáta věd. Za dva roky nato se začal zabývat penologií, stal se jedním z nejvýznamnějších pracovníků a průkopníků penologie v rezortu Ministerstva spravedlnosti a to ve funkci ředitele Výzkumného ústavu penologického. Nejenže ústav řídil, ale zabýval se vlastní vědeckopedagogické činností. Prosazoval dodržování pravidel OSN z roku 1958, vytyčených v dokumentu Standardní minimální pravidla pro zacházení s vězni a dohlížel na dodržování lidských práv u vězňených osob.

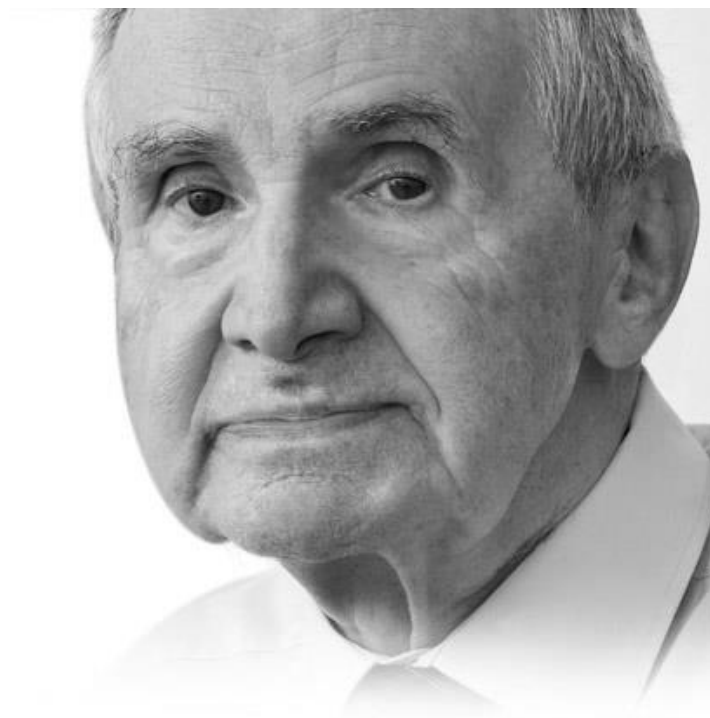
Ve své práci se zajímal zejména o problematiku původu a příčin vedoucích k trestné činnosti u žen, včetně působení prevence a možné nápravy. J. Čepelák byl klinický psycholog a sociolog, kterého ovlivnila americká behavioristická psychologie. Stanovoval

psychodiagnostické metody, používané nejen u vězněných osob, ale i při provádění psychologických posudků osob ucházejících se o zaměstnání ve vězeňství. Věnoval se také studiu vlivu vězeňského prostředí na to, jak se vězni a vězeňský personál chovají a jak jsou na tom po psychické stránce. Prosazoval zacházení s odsouzenými na základě skupinových metod zacházení, poradenství, psychoterapie a realitní terapie. Zejména u mladistvých delikventů aplikoval systém práce se skupinou a využíval principů sociálního učení. Jeho znalost psychofarmakologie přispěla k jeho snazšímu poznání podstaty toxikomanie vězňů a na základě těchto poznatků specifikoval aplikaci diagnostických a terapeutických postupů (Jůzl, 2017).

J. Čepelák byl vynikajícím pedagogem, na řadě vysokých škol přednášel problematiku penitenciární psychologie, v ČSAV působil v Československé psychologické společnosti. Pro pracovníky ve vězeňství pořádal různé přednášky a kurzy z oboru psychologie, vychovatelství a pedagogiky. Byl rovněž velice publikačně činný, značný počet jeho prací lze nalézt v časopisu Bulletin, který vydával VÚP. Za jeho nejvýznamnější dílo lze považovat učebnici penitenciární psychologie. Významným milníkem jeho práce je rok 1975, kdy se stal docentem. V roce 1980 byl z rozhodnutí Ministerstva spravedlnosti zrušen Výzkumný ústav penologický. Zde nastává útlum činnosti J. Čepeláka, tento v roce 1981 odešel na zasloužený odpočinek. Zemřel v roce 1989, in memoriam obdržel Čestnou plaketu VS ČR (Herčíková, 2012), (Jůzl, 2017).

3.4 PROF. JUDR. OTO NOVOTNÝ, CSC.

Obr. č. 4: Prof. JUDr. Oto Novotný, CSc., Zdroj: <http://www.profnov.cz>

JUDr. Oto Novotný se dostal do pozornosti odborné veřejnosti svojí publikací „O trestu a vězeňství“, kterou vydal v roce 1967. Kniha, která se zaměřila na rozvoj penologie v oblasti práva, byla podkladem pro mnoho dalších vězeňských specialistů.

O. Novotný se narodil 31.5.1928 nedaleko Litomyšle v Dolním Újezdě. Ze studií na gymnáziu byl v roce 1942 vyloučen, v letech 1944 – 45 byl vězněn v koncentračním táboře. Po druhé světové válce obdržel osvědčení za svojí účast v národním odboji. V roce 1957 úspěšně dokončil svoje studia na Právnické fakultě Karlovy Univerzity. Na této univerzitě po studiích nadále působil v pozici odborného asistenta, posléze jako docent. V období šedesátých let minulého století se účastnil na pařížských kongresech Mezinárodního sdružení pro trestní právo. Pro tehdejší federální shromáždění připravil expertizu otázky zrušení trestu smrti, debatu o tomto tématu v tehdejší Československu v podstatě otevřel. Zásadou a za přispění JUDr. Novotného přešlo vězeňství z Ministerstva vnitra do působnosti Ministerstva spravedlnosti. Celostátně byli zavedeni sociální kurátoři a v Praze došlo k založení experimentálního střediska ambulantní

nápravné péče. V roce 1967 nastoupil do funkce ředitele Výzkumného ústavu kriminologického, který působil při Generální prokuratuře se sídlem v Praze.

V bouřlivém roce 1968 převedlo Ministerstvo vnitra oblast vězeňství do působnosti Českého a Slovenského Ministerstva spravedlnosti. V tomto období rozvíjel svoji činnost Výzkumný ústav penologický, zaměřoval se na osobnost pachatele, včetně cest jeho nápravy. Tento ústav však byl v normalizačních 80. letech zrušen, nastal úpadek rozvoje odbornosti vězeňství.

Po čtyřech letech od nástupu do funkce ředitele (1971), v krizovém normalizačním období byl ze své funkce odvolán z důvodu jeho snah o zavedení reforem v oblasti ústavních záležitostí, trestněprávních a vězeňských reforem. Stal se pro tehdejší společnost nepohodlným, působil v letech 1971 až 1989 na Právnické fakultě, avšak pouze na pozici odborného asistenta. Jako mnoho dalších nesměl přednášet, ani publikovat. Do funkce předsedy akademického senátu a vedoucího katedry trestního práva jej navrátil až porevoluční rok 1990. Zároveň byl jmenován vysokoškolským profesorem. Řídil tým autorů, kteří v dokumentu „Právo občana na bezpečnost“, který byl vypracován pro Český helsinský výbor, kritizovali způsob realizace opatření systému proti kriminalitě. V roce 1997 byl oceněn za svoje mimořádné zásluhy v oblasti rozvoje české penologie a to Plaketou VS ČR I. stupně (Řezáčova medaile). Rok nato obdržel medaili Univerzity Karlovy a v roce 1999 mu udělila Jednota českých právníků Randovu medaili (Herčíková, 2012), (Jůzl, 2017).

JUDr. Novotný byl za svého aktivního pracovního působení velice publikačně činný, v dostupných pramenech lze dohledat víc jak 18 publikací v oblasti trestního práva a vězeňství. Prof. Novotný působil na Právnické fakultě jako profesor trestního práva až do roku 2004.

3.5 JUDR. ZDENĚK KARABEC, CSC.

JUDr. Z. Karabec žil v letech 1932 – 2018. Byl považován za čelného zakladatele a představitele české kriminologie. Po výkonu praxe prokurátora a podnikového právníka, nastoupil v roce 1966 do Institutu pro kriminologii a sociální prevenci (dříve to byl Výzkumný ústav kriminologický). Zde aktivně v oblasti vědecké a odborné činnosti, včetně jeho obšírné publikační činnosti (Česká kriminologie, 2/2018).

JUDr. Zdeněk Karabec jako velice vzdělaný teoretik a odborník v oboru kriminality, byl jmenován do funkce generálního ředitele VS ČR a nahradil tak v roce 1990 náčelníka správy SNV plk. JUDr. Mirko Huleja. V době jeho vedení vězeňské služby došlo v porevoluční době k prověrkám morální bezúhonnosti a profesionální způsobilosti příslušníků, byla zkoumána jejich schopnost vykonávat práci ve vězeňství. V rámci restrukturalizace byla provedena novela řádu výkonu trestu, došlo ke změně celé struktury řízení vězeňství, novelizovány byly vnitřní předpisy (výkon strážní a eskortní služby), organizace a provádění zdravotnické péče. VS ČR připravil návrh na vydání nového zákona o výkonu trestu odnětí svobody a dále o výkonu vazby. Za dobu působení Z. Karabce došlo ke zřízení Institutu vzdělávání pro rekvalifikaci odborných příslušníků a dalších civilních zaměstnanců. VS připravila i podklady pro vznik Justiční stráže a vzory nových uniforem. V oblasti IT docházelo k zavádění výpočetní techniky. V roce 1992 nastala nová éra v přijímání nových Konceptů českého vězeňství na dané období.

Velice důležitým krokem byla reorganizace ředitelství a vydání nového organizačního řádu. Účinnost těchto opatření nastala v lednu 1993. V opatřeních byl i úkol zcivilnění části vězeňských zaměstnanců (Herčíková, 2014), (Jůzl, 2017).

V roce 1995 se vrátil ke kriminologickému výzkumu, kde v Institutu pro kriminologii a sociální prevenci pracoval až do roku 2011. Ve své praxi vedl celou řadu výzkumných projektů v oblasti trestní politiky a penologie. Působil v Mezinárodní společnosti pro trestní právo, Evropské a České kriminologické společnosti, Grémiu Jednoty českých právníků, redakční radě časopisu *Kriminalista* a mnoha dalších oblastech. (Česká kriminologie, 2/2018).

3.6 MGR. KAMILA MECLOVÁ

Obr. č. 5: Mgr. Kamila Meclová, zdroj: <https://ona.idnes.cz>

Plk. Mgr. Kamila Meclová je rovněž označovaná, jako velice významná osobnost v oblasti českého vězeňství. Narodila se v roce 1948 v Praze. Pracovala v kojeneckém ústavu, následně po studiích na Univerzitě Karlově – obor psychologie působila rok ve funkci kurátorky pro romskou problematiku na Kladensku. V roce 1976 nastoupila do nedaleké věznice ve Vinařicích jako psycholožka. V roce 1990 nastoupila do funkce ředitelky ženské věznice v Pardubicích. Poté v roce 1995 byla jmenována na funkci 1. náměstkyně generálního ředitele VS ČR. V roce 2000 se K. Meclová stala generální ředitelkou VS ČR. V roce 2005 ji tehdejší ministr spravedlnosti JUDr. Pavel Němec z funkce generální ředitelky odvolal. Dalších pět let do roku 2010 působila jako ředitelka ženské věznice Světlá nad Sázavou. Podílela se na parlamentních změnách v legislativě v otázkách vězeňství, změny vstoupily v platnost zákonem č. 169/1999 Sb. Její krédo bylo, že trest nesmí být mstou, ale měli bychom chtít naplnit jeho poslání ve funkci vyrovnávací, zejména ale regulativní. Velké zkušenosti načerpala účastí na mnoha mezinárodních konferencích. Podílela se rovněž na změnách trestního práva. Jako silná osobnost se ukázala v roce 2000 při zdárném potlačení vzpoury v polovině českých věznic. Umožnila

vznik oddělení pro matky nezletilých dětí, podařilo se jí zkvalitnit zacházení s mladistvými odsouzenými, řadou koncepčních změn vylepšila podmínky v českých věznicích (Herčíková, 2012), (Jůzl, 2017).

3.7 PHDR. ALEŠ KÝR

Obr. č. 6: PhDr. Aleš Kýr, zdroj: <http://www.vdpcr.eu>

PhDr. Aleš Kýr je jednou z nejvýraznějších osobností českého vězeňství a penologie. Tomuto oboru, kterému zasvětil celý svůj profesní život, věnuje pozornost více jak 40 let. Svoje vysokoškolská studia začal na brněnské Filozofické fakultě, kterou zakončil složením státní zkoušky ze sociologie. Poté postgraduálně studoval na Pedagogické fakultě Univerzity Karlovy, kde studia zakončil v roce 1979. Již za svého působení v řídicím a administrativním centru vězeňství, které sídlilo v Praze, obhájil v roce 1985 na brněnské katedře sociologie titul doktora filozofie. Po revoluci v roce 1989 začal pracovat ve funkci ředitele sekretariátu generálního ředitele VS ČR. Aleš Kýr vnesl do oblasti působení českého vězeňství koncepci, řešil legislativu, zaměřoval se na zkvalitnění mediálního obrazu vězeňské služby. Zde projevil svůj nesporný talent a profesní zájem v oblasti podání zcela nového pohledu na historii vězeňství.

A. Kýr v té době velice podporoval mezinárodní rozvojový koncept vzdělávání vězeňského personálu v českých věznicích. Podílel se rovněž na rozvoji Institutu vzdělávání VS ČR. Dr. Aleš Kýr svými organizačními schopnostmi a z pozice VS ČR organizoval pořádání konferencí v Kroměříži, kterých se účastnilo mnoho světových odborníků. Konference byly pořádány každé dva roky a byly pod záštitou Rady Evropy a Kanceláře prezidenta ČR až do roku 1994. Řadu let spolupracoval s Výborem proti mučení pod Radou Evropy (CPT). Rovněž pracoval v Radě vlády ČR pro lidská práva (Jůzl, 2017).

V porevolučním období se podařilo za jeho aktivní účasti v týmu odborníků vypracovat novou koncepci transformace totalitního řízení a struktury vězeňství na zcela nový, moderní nástroj trestní justice s obsahem sociální služby. Vznikem nové koncepce rozvoje vězeňství došlo k úzké spolupráci v oboru vězeňství se zahraničími odborníky a následně v roce 1991 byla nová koncepce přijata na mezinárodní úrovni. Významný krok byl proveden v roce 1992, kdy došlo ke schválení zákona o vězeňské službě České republiky. Podařilo se rovněž zcela zásadně novelizovat zákon o trestu odnětí svobody, tento byl ve zcela nové podobě vydán v roce 1999. V tomto zákoně byl poprvé v celé historii upraven výkon vazby (Janík, 2012).

Svůj zájem A. Kýr od počátku svého porevolučního působení upíral na oblast zacházení s delikventy, kteří jsou psychicky nemocní. Řešení tohoto problému se protáhlo až do roku 2008, kdy problematiku řešil nový zákon o výkonu zabezpečovací detence.

V roce 1991 se A. Kýr zasadil o vznik Kabinetu dokumentace a historie VS ČR, pro práci v kabinetu získal významnou osobnost českého vězeňství doc. Dr. Jana Uhlíka, CSc. K zdárnému předvedení prezentace historie vězeňství došlo za velkého zájmu právě v Kroměříži v roce 1994. Pro svůj úspěch se stala základem stálé expozice, která je umístěna v Památníku ve Vazební věznici Praha - Pankrác. Pro svůj veliký zájem o vědecký rozvoj historiografie vězeňské služby se stal v roce 2000 po odchodu doc. Uhlíka, vedoucím kabinetu dokumentace a historie. Na této pozici pracuje až dodnes. Za svojí dosavadní odbornou a vědeckou činnost obdržel pět rezortních vyznamenání VS ČR (Herčíková, 2012), (Janík, 2012).

PhDr. Kýr je řazen k nejvzdělanějším penitenciaristům v české republice, má velice rozsáhlou publikační činnost (Jůzl, 2017).

3.8 PHDR. MILUŠE (MILU) URBANOVÁ, CSC.

PhDr. Miluše Urbanová, CSc. žila v letech 1939 – 2015 a je řazena na čelní místo, jako význačná představitelka české forenzní a penitenciární psychologie a penologie. Je velice vědecky a publikačně činná, publikovala celou řadu odborných studií a vědeckých prací. Ve své praxi řešila a podílela se na řešení značného počtu vědeckých výzkumů a různých studií.

Odborně se začala profilovat v roce 1961 po ukončení studia psychologie na Univerzitě Karlově. Věnovala se zejména sociální psychologii a oblasti sociální patologie. Krátce působila v Dětském diagnostickém ústavu v Praze. Po následné mateřské dovolené nastoupila v Praze na Pankráci do Nápravně výchovného ústavu na pozici psycholožky. Odtud v lednu 1968 přešla do nově založeného Výzkumného ústavu penologického, kde měla výrazný podíl na tvorbě moderní penologie v Československu, zejména se zabývala penitenciární psychologií. Se svými spolupracovníky vytvářela moderní specializované postupy zacházení s vězni. Po celý svůj pracovní život se zabývala zvláště forenzně psychologickými penitenciárními disciplínami.

M. Urbanová měla výrazný podíl na činnostech VÚPen směrem ke vzdělávání vězeňského personálu, což bylo realizováno prostřednictvím různých seminářů, odborných akcí a výcviků. Spolu s J. Čepelákem prosazovala potřebu odborné činnosti s vězni, oproti zastaralým názorům o potřebě využití vězňů jako levné pracovní síly.

Zásluhou M. Urbanové a J. Čepeláka se v 1. polovině sedmdesátých let podařilo penitenciární psychologii vyučovat na katedrách psychologie v Praze, Olomouci a Brně. Touto prací s mladými studenty se podařilo navýšit počet těch, kteří se penitenciární problematikou začali zabývat, začali na toto téma psát diplomové práce a podíleli se na výzkumných úkolech Výzkumného ústavu penologického. Tak se podařilo řadu z nich přivést k práci ve vězeňství. Taktéž významně působila na FF UK na katedře psychologie, kde vyučovala a byla vedoucí prací celé řady diplomových a dizertačních prací. V rámci působnosti VS ČR prováděla kurzy sociálně psychologického výcviku (Jůzl, 2017).

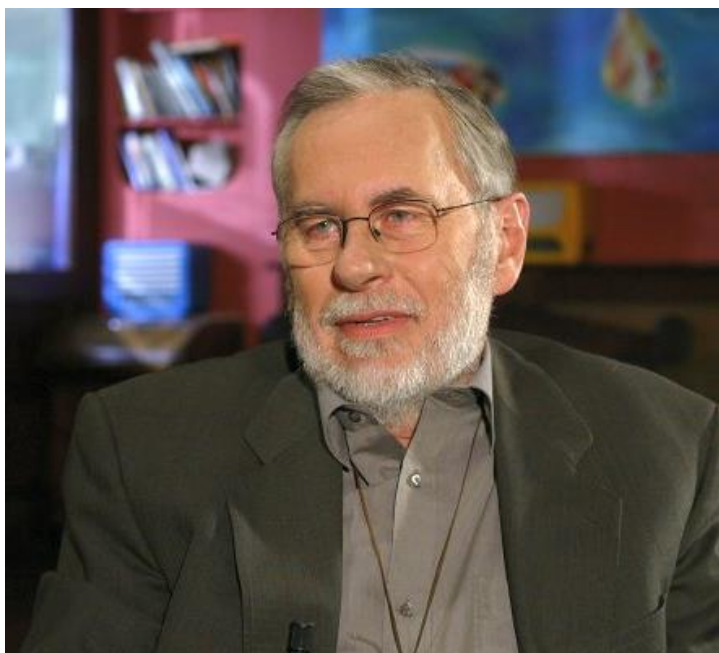

3.9 PHDR. ALENA MAREŠOVÁ, PH.D.

Alena Marešová se narodila v roce 1946. Vystudovala Filozofickou fakultu UK, jednooborovou psychologii. V letech 1974 až 1980 pracovala nejprve jako asistentka, posléze jako výzkumná a vědecká pracovnice ve Výzkumném ústavu penologickém, který spadal pod Ministerstvo spravedlnosti ČR. Po zrušení VÚPen nastoupila na Správu SNV ČR do odboru nápravně výchovné činnosti, kde byla zaměstnána jako metodik. Po zrušení i tohoto odboru nastoupila na pozici odborné pracovnice výpočetního střediska Ministerstva spravedlnosti, jejím pracovním zaměřením bylo zpracování agendy obvinění a odsouzení.

Na základě výběrového řízení změnila pracovní zařazení a nastoupila jako výzkumná pracovnice do Výzkumného ústavu kriminologického (Institut pro kriminologii a sociální prevenci se sídlem v Praze). Za roky svého působení zde byla vedoucí právní skupiny, vedoucí týmu mládeže, nyní vede tým, který se zabývá penologickým výzkumem a analýzou trendů kriminality. V Institutu pro kriminologii a sociální prevenci publikovala sama, popřípadě se svým kolektivem spolupracovníků, více jak 50 studií. V roce 2015 to byla „Analýza trendů kriminality v roce 2015“ a „Násilná kriminalita v nejisté době“, v roce 2016 studie „Výkon nepodmíněného trestu odnětí svobody – kriminologická analýza“. Svoji erudovanost prokázala značným rozsahem publikovaných článků a statí v odborných časopisech a různých sbornících, za leta 1991 až 2015 jich bylo více jak 170. Působí rovněž jako pedagog, od roku 1992 přednáší na Právnické fakultě UK předmět kriminologie – téma „Pachatel trestného činu“. Rovněž se tímto tématem jako spoluautorka podílela na vydání učebnice Kriminologie Právnické fakulty (Jůzl, 2017).

3.10 MGR. BOHDAN PIVOŇKA

Obr. č. 7: Mgr. Bohdan Pivoňka, zdroj: www.ceskatelevize.cz

Bohdan Pivoňka se narodil na Vysočině dne 2. července 1940 a to konkrétně v Novém Městě na Moravě. Jeho rodiče sloužili v Armádě spásy na vysokých důstojnických pozicích. Právě rodiče jej vedli k víře. Po absolvování středoškolské jedenáctiletky se v roce 1957 rozhodl následovat cestu rodičů a stát se evangelickým knězem. Následně začal studovat na VŠ Komenského evangelické bohoslovecké fakultě v Praze. Po ukončení studií v roce 1962 byl vysvěcen na duchovního, vikáře a poté faráře Českobratrské církve evangelické. Po dvouleté vojenské službě pracoval na pozici závozníka u pošty. V roce 1965 se mu povedlo rozšířit si svoje bohoslovecké znalosti a to ve Švýcarsku na Ekumenickém Institutu Chatteau de Bossey. Tentýž rok začal profesionálně vykonávat církevní profesi v pozici vikáře ve Kšelích na Kolínsku. Zde působil až do roku 1968.

V roce 1969 jako osmadvacetiletý byl vyslán Českobratrskou církví do Svatouchu, kde kázal, vykonával pozici pastora a byl velkým vlastencem skoro 21 let.

Od září roku 1989 až do listopadu 1998 přechází působit na Prahu 3. V letech po listopadové revoluci jej jakožto signatáře Charty 77 pověřila církev, aby organizoval duchovní službu v rámci nápravných zařízení pod Ministerstvem spravedlnosti ČR. V této revoluční době se podařilo prosadit dohodu státních institucí a církví, o vzniku seznamu

duchovních, kteří mohli vstupovat do věznic a provádět zde dobrovolnou duchovní činnost.

Bohdan Pivoňka po svém působení v řadě odborných komisí, které řešily transformaci společnosti po změně politických poměrů, si pro svojí další službu vybral vězeňství. Začal pracovat v pozici vedoucího komise Ekumenické rady církví, poté se stal odborným členem Vězeňské komise při České národní radě. Postupnými tlaky církve došlo k vytváření vězeňské duchovenské péče a vězeňské duchovní služby, k výraznější změně došlo v rámci legislativních úprav v zákoně č. 169/1999 Sb., a postupně celé řady nařízení generálního ředitele VS ČR. Dne 17. května 2002 byl B. Pivoňka uveden do pozice hlavního kaplana Vězeňské duchovní služby. Zde působil až do ledna 2010, kdy ho v této funkci vystřídala Mgr. Květoslava Jakubalová. B. Pivoňka zůstal na polovinu pracovního úvazku působit na GŘ VS jako koordinátor a zástupce hlavního kaplana. Svojí prací se hluboko zapsal do historie českého vězeňství (Jůzl, 2010), (Radniční noviny Praha 3, 1999).

3.11 PHDR. JAN SOCHŮREK, PH.D.

Obr. č. 8: PhDr. Jan Sochůrek, Ph.D., zdroj: <https://www.vscr.cz>

Jan Sochůrek se narodil v severočeském Varnsdorfu v listopadu 1950. Vysokou školu vystudoval na Filozofické fakultě UK. Po škole vykonával penitenciární praxi v Liberci.

Jelikož však měl větší zájem o obor ve kterém pracoval, začal se věnovat vědě a výzkumu v oblasti penologie a penitenciaristiky na Akademii VS ve Stráži pod Ralskem. Navíc ještě působí v pozici pedagoga na liberecké Technické univerzitě. Jeho životní profesní kolegyní se stala Mgr. Květuše Sluková, Ph.d., se kterou publikoval odborné statě a pojednání z penologie, viktimologie a penitenciaristiky (Zacházení s problémovými uživateli drog v českých věznicích, Penologická rizika u odsouzených k dlouhodobým trestům apod.). V Liberci vydal v roce 2007 svoje stěžejní dílo – třídílnou studii „Kapitoly z penologie“. Tato publikace je na vysoké odborné úrovni. Velice činný je Dr. Sochůrek při organizování různých seminářů a konferencí, tyto velice zdařile moderuje. Jedná se o velice moudrého a vzdělaného humanistu, lze jej přirovnat k osobnosti docenta J. Čepeláka (Jůzl,2017). Doktor Jan Sochůrek bohužel zemřel dne 28. ledna 2018.

3.12 PAEDDR. LUBOMÍR BAJCURA, PH.D.

Obr. č. 9: PaedDr. Lubomír Bajcura, Ph.D., zdroj: <http://www.ivpp.cz>

Lubomír Bajcura se narodil v roce 1958. Ve Frýdlantě v Čechách odmaturoval na zdejším gymnáziu. Vysokou školu Pedagogickou v Ústí nad Labem dokončil v roce 1982, jeho studijní zaměřením při studiu učitelství, bylo na český jazyk a dějepis. Po nějaký čas

působil na Liberecku jako učitel na základních a středních školách. Počátky jeho působení ve vězeňských službách se datují od roku 1985, začínal jako vychovatel a později pedagog. Jedenáct let (1988 – 1999) působil v Praze jako redaktor odborných vězeňských periodik. V roce 2000 se stal vrchním státním radou a působil až do roku 2002 ve funkci ředitele sekretariátu GŘ VS ČR. Poté se vrátil na pět let k redakční činnosti, je autorem celé řady odborných článků v rezortním tisku, byl v pozici vedoucího tiskových mluvčí jednotlivých útvarů VS ČR. V roce 2007 nastoupil do rezortní školy VS ČR ve Stráži pod Ralskem (Institut vzdělávání a později od roku 2013 Akademie VS ČR). Jeho studia se zaměřovala i jiným směrem. V roce 1994 studoval na Pravoslavné cyrilometodějské bohoslovecké škole v Praze a stal se diplomovaným teologem. Dále v roce 2008 na katedře speciální pedagogiky UK svou disertační práci na téma „Zacházení s vězni a tvorba standardizovaných programů“ ukončil doktorandské studium. Po roce 1998, kdy byl vysvěcen na diakona, se stal členem Vězeňské duchovenské péče a poskytoval vězněným osobám duchovní službu. Zároveň s touto činností přednášel na řadě vysokých škol (PedF UK, Husitské teologické fakultě UK, UJAK a Technické univerzitě v Liberci). Jako spoluautor vytvořil dokumentární filmy o problematice vězeňství. Za svou práci obdržel celou řadu vyznamenání, v roce 2012 obdržel medaili VS ČR za zásluhu o rozvoj. Působí na akademii Vězeňské služby ČR, kde přednáší na téma pedagogika, sociologie, profesní etika, výkon trestu odnětí svobody a výkon vazby. Jako vyučující vedl v oboru penitenciární a speciální pedagogiky mnoho bakalářských a diplomových prací. Z jeho nejvýznamnějších publikací lze jmenovat „Periodizaci dějin vězeňství po roce 1945, Práva vězně“ a v roce 1999 publikace „Od vazby po propuštění z trestu odnětí svobody“. Charakteristickým rysem jeho osobnosti je laskavý humanista (Jůzl, 2017).

3.13 PHDR. JIŘÍ MEZNÍK

Narodil se v dubnu 1942 v Brně. Doktorát z filozofie obdržel v roce 1974 po vystudování jednooborové psychologie na Univerzitě Palackého v Olomouci. Po krátkém působení ve zdravotnictví, byl přijat v roce 1974 do kuřimské věznice na pozici ústavního psychologa. Zde byl po svém dlouholetém působení v roce 1990 jmenován ředitelem věznice. Ve spolupráci se sexuologickou ordinací FN v Brně (sexuoložkou prim. MUDr. R. Hajnovou), založil v březnu 1998 ve věznici speciální oddíl pro vězně, kteří páchali

mravnostní trestné činy. V květnu 2018 na konferenci ve věznici v Kuřimi, pořádané k dvaceti rokům působnosti specializovaného oddílu bylo konstatováno, že z celkového počtu propuštěných – léčených osob, se vrátilo k recidivě pouze 9,5%. Ve funkci působil až do svého odchodu do důchodu v roce 2004.

Jako základní kámen lze pro vědeckou a pedagogickou činnost u dr. Mezníka považovat jeho postgraduální studium na Filozofické fakultě v Praze v letech 1979 - 1982, kde se zaměřil na obor penitenciární psychologie. Dále absolvoval v letech 1981 – 1985 sebezkušební a psychoterapeutický výcvik. Svoje zkušenosti využil při své práci soudního znalce z oboru psychologie, kterou vykonával od roku 1980. Od roku 1988 působil šest let jako externí lektor v Psychologickém ústavu MU v Brně, zde se zabýval forezní psychologií. Od roku 1987 až do roku 2015 byl externím lektorem, zabývajícím se kriminologií a penologií, na katedře sociologie FF MU v Brně, později rovněž na brněnské Fakultě sociálních studií MU. Jako externí lektor penologie působil od roku 1995 rovněž na Pedagogické fakultě UP v Olomouci. Jiřího Mezníka lze po právu považovat za jednu z nejvýraznějších moudrých postav moderní české penitenciaristiky. Za nejvýraznější práce jsou považována díla *Základy penologie*, *Násilí ve věznicích*, *Prognóza resocializace obžalovaných*, *Kriminální struktura – mýtus nebo realita* a *Druhý život odsouzených* (Jůzl, 2017).

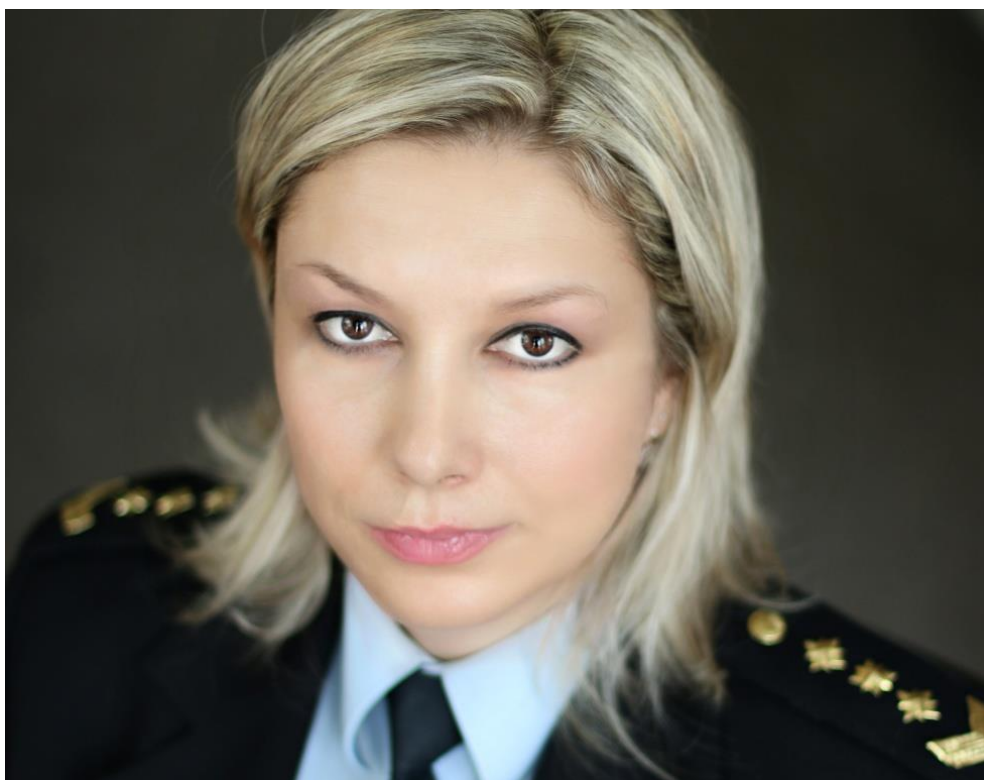
3.14 PHDR. JAROSLAV HÁLA

Jaroslav Hála se narodil v roce 1946. Absolvoval celkem tři vysokoškolská studia v oborech Učitelství – školy I. cyklu (fyzika – chemie, Pedagogická fakulta Ústí n. Labem), Učitelství – školy II. cyklu (pedagogika – psychologie, FF UK v Praze) a dále absolvoval Psychologii - odborné studium na FF Masarykovy univerzity v Brně. V počátcích své pracovní kariéry pracoval v pozicích učitele a ředitele na základních školách, dále jako psycholog a později ředitel pedagogicko-psychologické poradny. Posléze pracoval jako psycholog VS ČR a zároveň jako vysokoškolský pedagog. Byl členem mezinárodní profesní organizace Europäisches Forum für angewandte Kriminalpolitik, často služebně cestoval do západní Evropy, čímž načerpal bohaté zkušenosti v oboru psychologie a penologie. Nyní působí v Českých Budějovicích na Zdravotně sociální fakultě a Teologické fakultě Jihočeské univerzity. Při pohledu na

hodnocení dr. Hály ze strany studentů univerzity na stránkách školy, lze nalézt samé pozitivní příspěvky a obdiv nad jeho odbornou erudovaností.

Velký zájem projevuje dr. Hála o problematiku výkonu trestu odnětí svobody ve vztahu k rodině. Publikoval více jak 50 odborných článků, za publikování článků v časopisu České vězeňství byl oceněn medailí F.J. Řezáče. Dr. Hála je v odborných kruzích považován za filozofa penitenciární vědy. Za jeho stěžejní díla lze považovat Úvod do teorie a praxe vězeňství a Bolest a naděje vězeňství. Publikoval společně s německými kolegy knihu Quo vadis poena, která vyšla v roce 2014 (Jůzl, 2017).

3.15 PHDR. GABRIELA SLOVÁKOVÁ, PH.D.

Obr. č. 10: plk. PhDr. Gabriela Slovákova, Ph.D., zdroj: www.profairplay.cz

Gabriela Slovákova zakončila svoje vysokoškolská studia na Masarykově univerzitě v Brně v roce 2003 obhajobou titulu Mgr. Od tohoto roku začala pracovat u VS ČR, na Akademii VS jako učitel. V letech 2005 – 2010 získala na téže univerzitě v Brně titul PhDr. a na UJAK v Praze titul Ph.D. Od května roku 2006 až do ledna 2010 pracovala u

VS ČR na Generálním ředitelství jako ředitelka kabinetu vnějších vztahů. V únoru roku 2010 byla jmenována do funkce ředitelky ženské věznice ve Světlé nad Sázavou. Zde vykonává vazbu kolem 700 žen, jejichž věk je od 15 až do 80-ti let. Ve Světlé nad Sázavou je i jediné oddělení svého druhu v ČR, kde jsou ve výkonu trestu i matky s dětmi. Jsou zde odsouzené, kterým musí trest skončit do věku tří let dítěte.

Od ledna 2019 byla převelena do funkce ředitelky Věznice Kuřim, kde působí dosud (VSČR, 2019).

Dr. Slováková se za Českou republiku účastní každoročního Kulatého stolu evropských vězeňských služeb MECR, kde prezentuje problematiku našeho vězeňství. V říjnu 2010 byla zvolena do významné funkce v předsednictvu Mezinárodní asociace vězeňských a nápravných systémů ICPA. Asociace členských zemí, sdružuje 5 000 členů z celkových 80 zemí (Profiplay, 2015).

3.16 DOC. PHDR. MILOSLAV JŮZL, PH.D.

Obr. č. 11: Doc. PhDr. Miloslav Jůzl, Ph.D., zdroj: <http://www.ivpp.cz>

Miloslav Jůzl se narodil v roce 1949. Vystudoval dvě fakulty a to brněnskou Filozofickou fakultu MU, kde se věnoval oboru pedagogika – ruština. Dále vystudoval Pedagogickou fakultu Univerzity Karlovy v Praze, se zaměřením na speciální pedagogiku – etopedii, psychopedii. V roce 2005 obhájil v oboru pedagogiky titul Ph.D. M. Jůzl habilitoval v roce 2012 (získal titul vysokoškolského pedagoga – doc.) a to na Katolické univerzitě v Ružomberoku.

Doc. Jůzl od roku 1977 až do roku 1993 pracoval v pozici učitele pedagogiky na SOŠ SNV. Poté dva roky pracoval jako speciální pedagog ve Vazební věznici v Brně. V roce 1995 nastoupil do funkce zástupce ředitele v Institutu vzdělávání VS ČR, načež se v roce 1996 stal jeho ředitelem. V letech 2006 až 2008 zastával funkci vrchního ředitele GŘ VS ČR v Praze.

V roce 2008 nastoupil do funkce vedoucího katedry pedagogiky v brněnském Institutu mezioborových studií a zároveň vykonával funkci vedoucího Ústavu sociální pedagogiky. V roce 2016 nastoupil na pozici docenta speciální pedagogiky UJAK v Praze, je členem vědecké rady univerzity. Doc. Jůzl se podílel na zrodu nového studijního programu

„Resocializační a penitenciární pedagogika“ na UJAK. V oboru penitenciariistiky je jedním z nejrespektovanějších odborníků v ČR.

Doc. Jůzla lze označit za velice publikačně činného, a to jak v České republice, tak i v zahraničních odborných časopisech. Je autorem mnoha kvalitních vědeckých a pedagogických publikací, namátkou lze uvést „Penitenciariistika jako věda žalární“ (z této knihy je velice čerpáno pro potřeby zpracování této BP). Doc. Jůzl se zde v oblasti penologie věnuje vzniku a vývoji trestu odnětí svobody i různým trestům alternativním. Jsou zde velice zdárně provázány historické, filozofické, pedagogické a etické principy vývoje vězeňství. Další z mnoha publikací to je dílo „K tradicím české sociální pedagogiky“, kde se doc. Jůzl věnuje uceleným tématům, které reflektují historii pedagogiky. V knize se zabývá nejen historickými aspekty, ale i současnými cestami v sociální pedagogice.

V poradním sboru ministra spravedlnosti je členem kolektivu, který zpracovává novou koncepci vězeňství, řeší problematiku snižování počtu vězněných osob, je kvalitním organizátorem mezinárodních vědeckých konferencí. Zároveň pořádá semináře a účastní se svojí přednáškovou činností, semináře mají i kvalitní zahraniční zastoupení. V roce 2018 byl uveden zvláštní cenou ministra spravedlnosti do „Síně slávy“, následně mu byla udělena Pamětní čestná medaile GŘ VS ČR (IVPP, 2019).

4 SOUČASNÝ SYSTÉM VĚZEŇSTVÍ V ČESKÉ REPUBLICE

V období po sametové revoluci v roce 1989 proběhla velice rozsáhlá amnestie, rovněž personální obměnou na klíčových pozicích v oblasti vězeňství se začaly provádět rozsáhlé systémové a pokrokové změny. Tyto znamenaly nastavení začátku institucionálních a legislativních změn moderního českého vězeňství, zaměřených na moderní vyspělé evropské státy (Labuda, 2016).

V roce 2000 proběhlo veřejné senátní slyšení na téma Vězeňství v ČR, které charakterizovalo stav v této oblasti za období 10-ti let po sametové revoluci. V porevolučních letech se vězeňství potýkalo s porodními bolestmi nově se rodícího systému. Vězeňství je produkt širokého spektra společenských, politických a právních faktorů, které mají z velké míry kořeny v minulé době. Nesprávně pochopená nabytá demokracie v některých vrstvách společnosti vedla v porevolučních letech na prakticky zdvojnásobení počtu osob ve výkonu trestu (ze 7 000 na 16 000). V roce 2000 se přeplněnost věznic pohybovala v řádu 120-138%. Chybělo asi 6000 míst pro odsouzené, což reprezentuje výstavbu 9-10 nových věznic, rovněž bylo zapotřebí oblast vězeňství posílit kvalitním odborně zdatným personálem. V této době došlo k podcenění zvláštností společenského vývoje po roce 1989 a zejména tří faktorů:

- 1) Toho, jaká je společenská situace a její vazba na kriminalitu
- 2) Nedostatečná tvorba kvalitních legislativních úprav ve všech oblastech (trestněprávní, vězeňské a penologické)
- 3) Nedostatečné materiální zabezpečení – ekonomické podmínky, lepší realizace ústavních a zákonných úkolů (Motejl, 2000).

Deset let po revoluci vězeňská služba hledala účinné nástroje a opatření k zvrácení nepříznivého stavu, který vyústil do vlny nepokojů a nespokojenosti v podobě pasivního odporu vězňených osob (Oráčov, Rýnovice). Neuspokojivý stav vězeňství lze v této době doložit tím, že v počtu obviněných a odsouzených k poměru na sto tisíc obyvatel se ČR v tomto období nacházela těsně za zeměmi východního bloku, které vznikly po rozpadu Sovětského svazu. Panuje však přesvědčení, že v ČR není určitě největší kriminalita v Evropě. Je potřeba hledat jiné faktory, které způsobují tento značně nepříznivý stav (Meclová, 2000).

Uplatňování systému vězeňství po sametové revoluci v 1989 se dostávalo na kvalitativně vyšší úroveň, nastavilo si cíl, dostat se mezi vyspělé evropské vězeňské

systemy, kde výkon trestu je chápán jako nástroj k ochraně společnosti a taktéž jako způsob adekvátního potrestání zločince. Zároveň je v tomto procesu potřeba přihlížet k oblasti prevence a humánního zacházení s odsouzenými, což by mělo v konečném důsledku vést k regulaci recidivy a nápravě odsouzených. V tomto období se ve velké míře podařilo zbavit téměř všech systémových nástrojů nežádoucí perzekuce, tj. militarizačních prvků v dozoru i výkonu trestu, byla zavedena centralizace vězeňské správy, z vězeňství byla odstraněna politika (depolitizace) a začal rozvoj humanistické praxe ve výchově a práci s vězni. Přes tato opatření a systémové kroky došlo během 90. let k výraznému nárůstu počtu odsouzených, obrovským problémem se stala přeplněnost věznic a nedostatek financí (Krupička, Bajcura, 2000).

Přeplněností věznic v této době docházelo ke kolektivnímu ubytování vězňů, z tohoto důvodu docházelo ve větší míře k násilí, šikaně a zneužívání užívání omamných látek. Jako další velký problém se jevil podstav pracovníků vězeňské služby, čímž byla snížena efektivnost práce s odsouzenými a v mnoha případech nebyl naplněn výchovný účel trestu. To vše bylo umocněno nedostatkem financí na rozvoj vězeňství. Nastal zde důležitý požadavek na potřebu efektivních změn při aplikaci trestní politiky a k tomu je zapotřebí změny ve financování vězeňství, aby bylo možné dosáhnout zlepšení podmínek k důstojnému a účelnému výkonu trestu (Vážanská, 2012).

Každá instituce musí k svému zdárnému fungování mít dlouhodobý strategický plán, ve kterém vytyčí základní postupy a cíle v jednotlivých oblastech svojí činnosti. V oblasti vězeňství se takovýto dokument nazývá Koncepcí rozvoje na daný časový úsek, jsou zde nastíněny vize, kam se vězeňství má ubírat a jakými humánními principy výkonu trestu se má řídit. Jedním z nejdůležitějších úkolů koncepce je zásadní změna v provádění výkonu vazby a trestu odnětí svobody v souladu s Evropskými vězeňskými pravidly. Poprvé byl takovýto dokument zpracován a schválen v roce 1991 a stal se rozhodujícím strategickým nasměrováním na uskutečnění reformy českého vězeňství. Po menším časovém rozmezí byla v roce 2005 schválena nová Koncepce rozvoje českého vězeňství a to až do roku 2015. Tato navázala na pozitivní principy a teoretické směry, které byly nastíněny v předchozí koncepci rozvoje. Velice důležitou je ta skutečnost, že dokument vytyčil směrování vězeňství s přihlédnutím na vyspělé demokratické země, svojí roli sehrálo i přijetí ČR do struktur Evropské unie v roce 2004 (Marešová et al., 2016).

Je potřeba konstatovat, že k aplikování Evropských vězeňských pravidel došlo až v roce 1999, po přijetí nového zákona o výkonu trestu odnětí svobody.

Za více než patnáct let reorganizace a reformování, české vězeňství nutně potřebovalo zkvalitnit technologická zařízení a samotné prostory pro výkon trestu odnětí svobody. Přes výše jmenované nedostatky lze ve vytyčených cílech nalézt významný posun v samotné penitenciární péči (Labuda, 2016).

Nová koncepce vězeňství do roku 2015 vytyčila strategické cíle:

- Nastavit potřebnou úroveň bezpečnosti pro vězně a vězeňský personál a bezpečí pro společnost,
- Vytvořit novou klasifikaci a umístování vězňů.
- Navázat užší spolupráci s Probační a mediační službou.
- Zařadit věznice do tří typů, tím tuto strukturu zjednodušit:
  1. výkon trestu odnětí svobody s dozorem
  2. výkon trestu odnětí svobody s ostrahou
  3. vazební věznice
- Zvýšit propojení spolupráce s odbornými diagnostickými pracovišti v procesu zařazování odsouzených do typu věznic.
- Vytvořit strategii zaměstnávání vězněných osob, dosáhnout rozšiřování možností zaměstnávání.
- Rekonstruovat vězeňská zařízení, popřípadě hledat cesty k výstavbě nových zařízení.
- Prohloubit vztahy s veřejností a institucemi, včetně zahraničních kontaktů.
- Dosáhnout zlepšení zdravotnické péče o zaměstnance i vězně.
- Dodržet cíl, aby nárůst počtu vězňů nebyl důvodem k neplnění strategických cílů Koncepce rozvoje.

Popis stavu současného systému vězeňství asi nejlépe popisuje Nová koncepce vězeňství do roku 2025, kde je tato problematika podrobně řešena u všech stanovených specifických cílů.

V oblasti zaměstnávání vězňů vykazuje v současnosti VS ČR míru zaměstnanosti vězněných osob ve výši 55%. Lze zde vyzorovat, že stále není dosaženo stanovených cílů. Je potřeba dopracovat a realizovat strategii zaměstnávání vězněných osob, trvá úkol rozšíření a zvýšení zaměstnanosti. Je zde celá řada problémů, obava z mimořádné situace a selhání omezuje zaměstnávání mimo věznice, málo věznic má vhodné výrobní a skladovací prostory, jsou zde zastaralé technologie. Překážkou v zaměstnávání je rovněž nízká odborná dovednost odsouzených, nutné je zvyšování kvalifikace. Problémem je i počet osob, nutných ke střežení a zlepšit se musí způsob vyhledávání vhodných pracovních pozic v regionech. S tím úzce souvisí potřeba připravit vězně na možnost zaměstnání po propuštění z výkonu trestu.

Oblast vzdělání řeší v ČR čl. 33 Listiny základních práv a svobod. Vzdělávání je v současnosti chápáno jako jeden z prostředků naplnění zásad výkonu trestu. Zvýšení kvalifikace a dovedností vede k vyšší šanci odsouzených na trhu práce. Vzdělávání je mimo jiné zabezpečeno Středním odborným učilištěm VS ČR, rovněž za pomoci externích a soukromých institucí. Klade se důraz na to, aby skladba učebních oborů a kurzů korespondovala s požadavky trhu. Velký důraz je kladen i na vzdělávání příslušníků a civilních zaměstnanců VS. Nezbytnou úlohu v tomto sehrává Akademie VS ČR.

Nedostatky lze spatřovat v zacházení s vězněnými osobami, což je dané zejména v nedostatečném počtu odborných zaměstnanců a vychovatelů. Nevyhovující prostorové a kapacitní podmínky neumožňují individuální způsoby zacházení. Ve vyspělých státech se z tohoto důvodu využívají menší ústavy, s vnitřní diferenciací metod a programů. Chybí speciální věznice pouze pro mladistvé, dochází proto ke kriminální infekci a s tím i recidivě. Ženy tvoří celosvětově 5-10% odsouzených, nejsou však tvořeny programy pouze pro ženy. Rozdíl je pouze v oblasti hygieny, psychické a fyziologické odlišnosti, v případě těhotenství a péče o malé dítě a novorozence. Nedostatkem je i to, že ženy by z důvodu rodinných a sociálních vazeb, návaznosti na zaměstnání apod., měly být umísťované poblíž bydliště, což je často porušované. Zkvalitnit je potřeba i poskytování duchovní služby, která má svoje nezastupitelné a nezaměnitelné místo v prostředí věznice.

V oblasti vězeňského zdravotnictví platí rovněž zásada, že každý bez rozdílu má právo na ochranu zdraví. VS ČR poskytuje veškerou dostupnou zdravotní péči jak odsouzeným, tak i ostatnímu personálu. U odsouzených z důvodu specifík (TBC, drogově závislí, sebepoškození apod.) dochází k vyšší návštěvnosti lékaře. Nevýhodou a značnou finanční zátěží jsou eskorty k lékaři, zdravotnická zařízení často disponují zastaralým zařízením, což má za následek vyšší počet eskortů.

Samostatnou kapitolou jsou drogy a jiné závislosti. Ve specifickém prostředí věznic je přísně zakázáno vyrábět, přechovávat a konzumovat návykové látky. V současnosti dochází k postupnému snižování počtu odsouzených osob za drogové trestné činy. Celkem 12 věznic v ČR má specializované oddělení, kde je možné provádět léčbu závislostí. Ve věznicích dochází jak k nástupním testům na přítomnost omamných a psychotropních látek a alkoholu, tak v průběhu výkonu trestu jsou prováděny náhodné a cílené testy. Celkem 55% osob nastupujících do vazby užilo některou ze zakázaných látek. Velký důraz je kladen na zamezení průniku nelegálních látek. V roce 2014 bylo nalezeno 74 omamných a psychotropních látek, zneužití bylo objeveno v 456 případech. K záchytu látek se využívají služební psi, v budoucnosti je nutné, aby VS ČR disponovala vlastním výcvikovým střediskem.

Kladně lze z dlouhodobého hlediska hodnotit bezpečnostní situaci ve věznicích, která je stabilizovaná. Problémem zůstává technická zastaralost vybavení a jeho stavební dispozice. Zařízení na střežení jsou stará i 40 let, nedostatečné je kamerové a střežící zařízení. Rovněž budovy a oplocení v řadě případů potřebují rekonstrukci. K zjišťování průniku nepovolených věcí by bylo potřeba pořízení letištních skenerů osob. Z důvodu nedostatečného obsazení pracovních pozic dochází mnohdy k neúměrnému přetěžování vězeňského personálu.

Velký vliv na celé vězeňství má problematika recidivy. V současnosti se problém recidivy používá z hlediska penologického pojetí, tj. eviduje odsouzené osoby, které byly již dříve vězněné. To, jaká je četnost recidivy a její vývoj, je podkladem k vyhodnocení účinnosti trestu odnětí svobody. Recidiva je v Čechách velkým problémem, v roce 2014 tvořila 69%.

Mezi další sledovanou oblast patří financování vězeňství. Pozitivní je skutečnost, že je možné nově čerpat prostředky z evropských fondů, které jsou kvalitně využívány. Dalším zdrojem financování jsou Norské fondy. Projekty jsou mimo jiné zaměřeny i na

vybudování výrobních a vzdělávacích prostor k získávání rekvalifikace. Významné mimorozpočtové finance jsou získávány z činnosti provozoven Střediska hospodářské činnosti věznic, které však nejsou zřízeny ve všech zařízeních. Úkolem rovněž zůstává zastavit snižování kapacity 4m² na vězněnou osobu, v evropských zemích to je 6m². Dořešit je potřeba vstupu soukromého kapitálu na spolufinancování vězeňství.

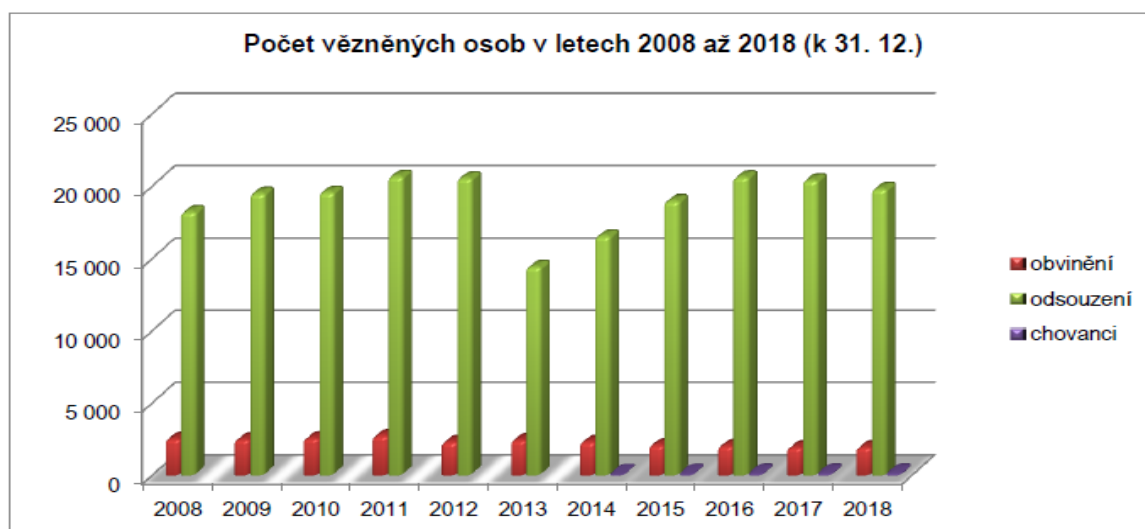
Oblast legislativy vězeňství v současnosti řeší úkol zjednodušení struktury vězeňských zařízení do tří typů, připravuje kvalitní podklady pro přijímání novel zákonů a zaměřuje se na změny v oblasti zdravotnictví k dosažení cíle, aby za kvalitní péči u vězňů neslo odpovědnost veřejné zdravotnictví (VS ČR, 2015).

To, že se postupně daří naplňovat stanovené úkoly v Koncepti rozvoje vězeňství do roku 2025, ukazuje porovnání statistických výkazů VS ČR za rok 2018. Dochází k navýšení počtu odborného personálu ve věznicích, v roce 2018 to bylo 11 331 zaměstnanců, oproti roku 2017 o 280 osob. Kvalitní plnění koncepce rozvoje lze zaznamenat i u dlouhodobého trendu ve zvyšování vzdělání pracovníků vězeňské služby. Pozitivní je trend poklesu počtu vězněných osob, meziročně v roce 2018 to byl pokles o 2,6%.

Vězněné osoby	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
obvinění	2 402	2 360	2 443	2 613	2 183	2 308	2 185	1 960	1 907	1 809	1 816
odsouzení	18 100	19 374	19 449	20 541	20 429	14 301	16 433	18 850	20 501	20 271	19 677
chovanci							40	56	73	79	84
Celkem	20 502	21 734	21 892	23 154	22 612	16 609	18 658	20 866	22 481	22 159	21 577

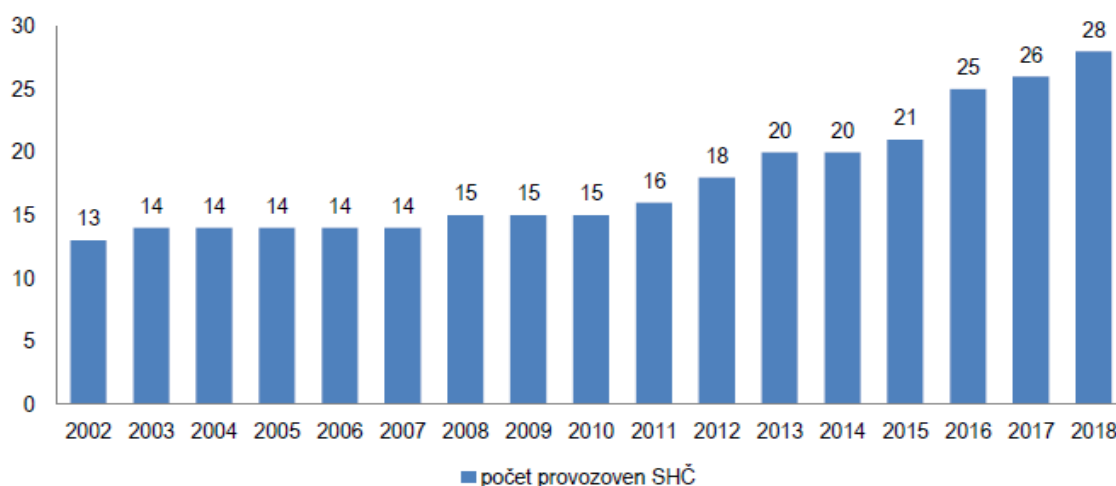
Obrázek č. 12: Počet vězněných osob v letech 2008-2018, zdroj: www.vscr.cz

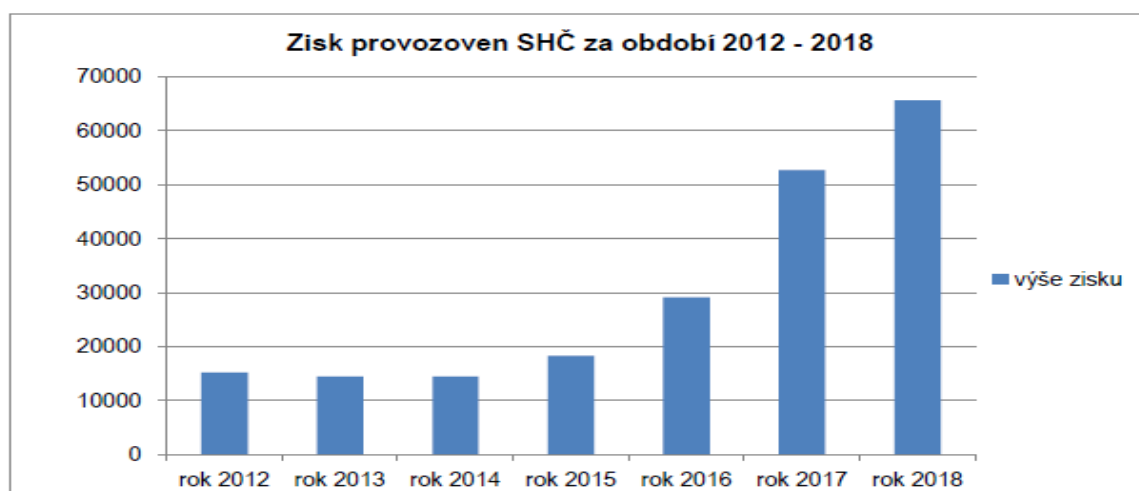

Graf č. 1: Počet vězněných osob v letech 2008 až 2018, zdroj: www.vscr.ct

V roce 2018 se podařilo zapojit do pracovního procesu 8 858 odsouzených z celkově 14 790 práceschopných osob. Meziročně tak došlo k nárůstu počtu pracujících vězňů o 3,66%. Dobrého výsledku bylo dosaženo v zaměstnávání odsouzených ve Středisku hospodářské činnosti, meziročně stoupl jejich počet o 734 (celkem 4 191). Čistý zisk po zdanění narostl oproti předchozímu roku o 13 425, 61 tis. Kč na 65 591, 04 tis. Kč.

Graf č. 2: Počet provozoven HSC v letech 2002-2018, zdroj: www.vscr.ct

Graf č. 3: Zisk provozoven HSC za období 2012-2018, zdroj: www.vscr.cz

Ve zdravotní péči bylo v roce 2018 poprvé od roku 2013 dosaženo poklesu provedených vyšetření a ošetření odsouzených, meziročně o 11,93%. Negativní tendence, kterou se nedaří zvrátit, je u počtu drogově závislých osob. Jejich počet trvale stoupá od roku 2013, meziročně byl nárůst o 2,87% (o 340 odsouzených), (GŘ VS ČR, 2019).

Obr. č. 13: Vězeňská zařízení v ČR, zdroj: www.vscr.cz

5 BUDOUCNOST ČESKÉHO VĚZENSTVÍ

Postupné kroky k nastartování změn a nastolení nových postojů k výkonu vězeňství vytyčuje „Nová Koncepci vězeňství do roku 2025“, která navazuje na koncepci stanovenou v předchozím období do roku 2015. Základním cílem nové koncepce je určení rozsahu a nasměrování úsilí k vytvoření moderního vězeňství, které bude odpovídat moderním koncepcím 21. století. Zároveň si klade za cíl postavit vězeňství na úroveň, srovnatelnou s obdobnými systémy vyspělých demokratických států. Poprvé v historii se v nové koncepci objevuje širší pojetí systémových aktivit, které se nevztahují pouze na Vězeňskou službu ČR. Byl vytvořen tým zhruba 50 odborníků a specialistů z útvarů jednotlivých ministerstev, Probační a mediační služby, dalších institucí, včetně akademických i nestátních tak, aby se zohlednila co nejširší škála jednotlivých aspektů zmiňované problematiky.

Je nutno vycházet z faktu, že vězeňství je nedílnou součástí trestní politiky České republiky. V úvodu koncepce pro další období konstatuje, že jakožto demokratický stát, musí ČR plnit svoje mezinárodní závazky, respektovat lidská práva a svobody, ale zároveň v těchto souvislostech musí chránit naši společnost před pachateli trestních činů. Hovoří se zde rovněž o tom, že při nepodmíněném odnětí svobody dochází nejen k izolaci pachatelů, ale dále je nutno intenzivně hledat cesty vedoucí k nápravě pachatelů a jejich reintegraci – tzn. návrat do společnosti mezi populací dodržující platné zákony.

Nově schválená koncepce je postavena na multidisciplinárním a meziresortním přístupu k problematice vězeňství. Přihlíží se zde k té skutečnosti, že při nápravě pachatelů trestných činů je zásadní výkon trestu odnětí svobody, kdy je společnost chráněna před recidivisty a zajišťuje občanům bezpečí. Vězení však nesmí být konečný krok, musí následovat cíl, zařadit tyto osoby zpět do společnosti. Nedílnou součástí tohoto procesu je postpenitenciární péče a prevence kriminality. Svou nezastupitelnou roli zde sehrává i řádné fungování sociálního systému státu jako takového. Koncepce hovoří o skutečnosti, že odsouzení v drtivé většině budou jednoho dne propuštěni na svobodu a proto je nutné už v době od nástupu výkonu trestu tyto osoby na tuto skutečnost připravovat.

Již v úvodu nová koncepce uvádí GLOBÁLNÍ CÍL, kterým se má dalšího rozvoje docílit. Jde tu zejména o vytvoření kvalitních, funkčních a efektivních mezinárodních standardů, které vězeňství propojí s prevencí kriminality, postpenitenciární péčí a

sociálními standardy. Nedílnou součástí je rovněž vzdělávací systém. To vše by mělo vést k již zmiňované reintegraci pachatelů – jejich začlenění do fungující společnosti.

V úvodu nové koncepce se hovoří o tom, že při práci na této koncepci se celkem devět pracovních podskupin zabývalo konkrétní problematikou, vedoucí k dosažení vytyčených cílů Koncepce:

- 1) Hledání cest k vyššímu zapojení odsouzených do pracovního procesu – vyšší zaměstnanost odsouzených. Podpora k zaměstnávání propuštěných osob.
- 2) Otázka fungování a dostupnosti zdravotnictví ve věznicích. Zdravotní péči přizpůsobit specifikám při výkonu trestu. I odsouzené osoby mají garantované právo na ochranu svého zdraví.
- 3) Problematika vzdělávání odsouzených, mimopracovní activity a navázání vzdělávání na zaměstnávání osob ve výkonu trestu a následně s přesahem do doby po skončení trestu. Vzdělávat odsouzené v oborech, ve kterých najdou uplatnění i po odchodu z vězení. Toto má rovněž řešit snižování recidivy a možné dluhové pastě.
- 4) Stanovení postupů a programů zacházení s odsouzenými a SARPO (elektronický program jako metoda hodnocení rizik a potřeb odsouzených, zavedení elektronického monitorovacího systému, probačních domů a pod.). Aktivnější personální politikou přilákat do vězeňských zařízení vzdělané a aktivní zaměstnance. Nutný je i aktivnější přístup ve sféře výzkumu a zpracování statistik v oblasti penologie a penitenciárního zkoumání.
- 5) Hledání legislativních cest a cílů v oblasti vězeňství. Reagovat na zkušenosti z moderních demokratických společností.
- 6) Řešení problematiky užívání návykových látek a drog ve věznicích – řešení závislosti odsouzených, poskytování odborné pomoci a prevence. Zavedení větší ochrany v oblasti průniku drog do vězeňských zařízení.
- 7) Způsob financování vězeňství – schválením koncepce se nepředpokládá navýšení rozpočtových prostředků Ministerstva spravedlnosti. Hledat finanční prostředky k rozvoji vězeňství, včetně program spolufinancování popřípadě i ze zahraničních zdrojů (EU, Norské fondy a pod.). Hledat i možnosti získání mimorozpočtových příjmů za pomoci rozšiřování pracovních činností odsouzených.

- 8) Dosažení cílů resocializace u propouštěných osob, jejich návaznost na prevenci a postpěči. Boj proti vysoké recidivě propuštěných. Programy zacházení které se osvědčily standartizovat a rozšiřovat do dalších zařízení s následnou kontrolou efektivity.
- 9) Hledání cest ke zvýšení bezpečnosti ve věznicích.

Rovněž bylo přistoupeno ke kontrole předchozí Koncepce vězeňství do roku 2015. Zde se ukázalo, že většina stanovených cílů nebyla za předchozích 10 roků naplněna.

Ambicí nově stanovené koncepce je nejen zpracování kvalitních cílů státní politiky v oblasti vězeňství, klade si za cíl propojit problematiku s dalšími strategickými a koncepčními materiály, spolupracovat s širší škálou subjektů a institucí, rovněž tak doplnit řešenou problematiku o poznatky z mezinárodněprávních a lidskoprávních hledisek.

Strategické cíle koncepce vězeňství do roku 2025:

- I. **Zaměstávání** – Povinnost pracovat mají odsouzení zakotvenou v zákoně č. 169/1999 sb. To musí věznice respektovat a musí vytvářet podmínky buď v objektu věznice, nebo smluvně u jiných ekonomických subjektů. K zaměstnávání odsouzených se přitom přihlíží jako na jeden z nejdůležitějších faktorů, které pomáhají k resocializaci a prevence recidivy trestné činnosti. Touto cestou lze rovněž řešit oddluženost odsouzených.

Strategickými cíli je zde skutečné zvýšení počtu zaměstnaných odsouzených a rovněž tak podpora zaměstnávání osob po skončení výkonu trestu. Jako **specifické cíle** nová koncepce stanovuje zajišťování dostatečné kapacity v oblasti zaměstnávání, provázanost vzdělávání, podpora vlastní hospodářské činnosti, navýšení počtu dozorců k dohledu – popřípadě změna v přístup a vyhledávání cest k práci mimo věznice na nestřežených pracovištích, změna výkaznictví a navyšování možností v zaměstnávání propuštěných osob.

- II. **Vzdělávání** - Koncepce predikuje, že kvalita a úroveň vzdělání je u odsouzených osob základním předpokladem k dosažení kvalifikované a konkurenceschopné pracovní síly, která si najde svoje uplatnění na trhu práce a odpovídající finanční ohodnocení. Vzdělání vidí VS ČR jako jeden z nejdůležitějších a nejvíce účinných

nástrojů, vedoucích k úspěšnému zařazení odsouzených po výkonu trestu do běžného života. Zároveň však je potřeba investovat do vzdělávání personálu VSČR.

Strategickými cíli v této oblasti jsou zavedení funkčního vzdělávání s provázaností na období po skončení výkonu trestu. Dále je to aktivnější personální politika, vedoucí k přilákání do oblasti vězeňství kvalitní a motivované pracovníky. Zároveň je strategickým cílem navýšení penologického a penitenciárního výzkumu a statistiky. V seznamu **specifických cílů** je zakotvena potřeba umožnění odsouzeným dosáhnout co nejvyššího vzdělání, které je navázáno na požadavky trhu práce, rozvíjet způsoby výuky a tuto podporovat materiálně-technickým vybavením, hledat formy podpory financování vzdělávání, zajistit vyšší kooperaci s externími subjekty, zavádět systém motivace studujících, zavést do praxe funkční Kariérní řád, zajistit zpřístupnění pozitivního mediálního obrazu VSČR. Jako další cíl je požadavek na restrukturalizaci Akademie VS.

III. **Programy zacházení s odsouzenými a SAPRO** - Programy zacházení s odsouzenými jsou formulovány na základě Evropských vězeňských pravidel, tzn. že věznice pracují s odsouzenými formou smysluplných činností a programů, za pomoci kterých jsou připravováni na opětovné začleňování do demokratické společnosti. V programu zacházení se u jednotlivých odsouzených určuje způsob zaměstnání vězně, způsob pracovní terapie, vzdělávání, popřípadě další specifické činnosti.

Strategickým cílem je dosáhnout takového stavu, aby byl každý odsouzený zařazený na základě stupně jeho deprivace osobnosti, možnosti resocializace. Rovněž je potřeba disponovat s dostatkem samostatných odborných sil, aby mohly individuální programy zacházení být zpracovány a dodržovány co nejrychleji. Odborný personál by měl být co nejméně zatěžován administrativou a dále je programy standardizovat a rozšiřovat do dalších zařízení (věznic). **Specifickými cíli** jsou potřeba změny pravidel k rozdělování odsouzených podle stupně deprivace osobnosti a možnosti resocializace s navázáním na možné výhody, věnovat zvýšenou pozornost mladistvým a ženám, posílit postavení personálu v oblasti přímého zacházení s vězni, stabilizovat personál, věnovat se otázce přeplněnosti prostor věznic, daleko více se věnovat sociální práci v oblasti emocionálních vazeb s blízkými osobami odsouzených.

- IV. **Zdravotní péče** - V této oblasti má VSČR řadu nedostatků. Je to způsobeno i tou skutečností, že je v ČR všeobecný nedostatek zdravotního personálu. Řešením by zde mohlo být vytvoření rezidenčních míst v rámci VSČR.

Strategický cíl je posílení celého systému v rámci specifík vězeňských zařízení, garantovat právo na ochranu zdraví. Do **specifických cílů** je zařazen požadavek systémově začlenit zdravotnickou službu do VS, včetně řešení personální stabilizace zdravotníků a zajištění odpovídajících prostorových kapacit, včetně kvalitního vybavení. Dále je potřeba zjednodušit problematiku zdravotního pojištění, při umisťování zdravotně postižených osob k tomuto přihlížet a zdokonalit celou řadu přístupů k této problematice (lékový systém, financování, optimalizace služeb a podmínek)

- V. **Drogy a drogová závislost** - V populaci obyvatel ČR se nachází alarmující počet osob, které užívají návykové látky. V průměru to je v roce 2013 u populace 25,7%, daleko horší je to u mladých osob (15-34 let) – 44,3%. V populaci odsouzených osob to bylo v roce 2014 celkem 40,4%. Proto vystupuje do popředí problematika potírání závislostí a zamezení průniku do věznic.

Strategickým cílem je mít fungující a standardizovaný postup v oblasti poskytování pomoci závislým osobám, rovněž tak účinná ochrana proti donášení drog a důsledná prevence v oblasti šíření omamných látek.

- VI. **Bezpečnost ve věznicích** - Ve věznicích se na vnější bezpečnosti podílí zejména VS ČR, na vnitřní bezpečnosti je to i celá řada civilních zaměstnanců z řad odborného personálu. Bezpečnost se posuzuje jak z pohledu veřejnosti (útěky, ohrožování na pracovištích,..), tak i bezpečnosti personálu, ale patří sem i bezpečnost odsouzených.

Strategickým cílem je zajištění bezpečného prostoru věznic, kde jsou samozřejmostí podmínky pro lidské zacházení a je možno zde provádět kvalifikované pracovní činnosti s kladným dopadem na snižování recidivity, což vede ke snižování počtu odsouzených. Mezi **specifické cíle** patří zmapování nedostatků v oblasti stavebních úprav a bezpečnostních prostředků, zpracovat schéma a popis vzorové věznice, specifikovat personální potřeby a provést porovnání vězeňských systémů s obdobnými ve vyspělých zemích, vymezit vhodný rozsah, potřebný pro vzdělání a výcvik VS a zaměstnanců, zabezpečit technická a

organizační ustanovení ke snížení počtu zachycených pronášených nepovolených věcí do vazby.

- VII. **Resocializace propuštěných, propojení prevence a postpěče** - Odsouzením pachatele k odnětí svobody teprve začíná proces, který by měl končit návratem na svobodu a jeho reintegrace do funkční společnosti. Proto je potřeba od počátku individuálně působit na zajištění soběstačného stavu odsouzeného po propuštění – finanční prostředky, ubytování, vzdělání, zaměstnání apod. Měřítkem je zde procento recidivity.

Strategickými cíli je dosažení co nejnižší recidivy a to za pomoci individuální účinné činnosti s odsouzenými a propuštěnými osobami – tyto osoby úspěšně reintegrovat. Je rovněž potřeba komplexně propojit systém penitenciární péče souběžně s postpenitenciární péčí, rovněž tak s programy prevence kriminality. **Specifické cíle** stanovují potřebu mezirezortního a systémového přístupu, systémové a komplexní propojení práce s odsouzenými a zaměření na propuštění. Dále je potřeba zavést účinná opatření ke snížení recidivy.

- VIII. **Financování vězeňství** - Cíle stanovené v předchozí Koncepci rozvoje do roku 2015 se ve velké míře nepodařilo naplnit kvůli podfinancování prostředků. Odnětí osoby je výrazným trestem, avšak je to způsob nejnákladnější. Odsouzená osoba hradí měsíčně 1500,- Kč, avšak VS ČR hradí náklady na tuto osobu ve výši 1221,- Kč/den.

Strategické cíle v této oblasti jsou zacíleny na hledání dodatečných příjmů, efektivní čerpání a využívání různých programů spolufinancování, včetně zahraničních prostředků (EU, Norské fondy apod.). Za pomoci Středisek hospodářské činnosti rozšířit počet a zaměření provozoven a tím zajistit další příjem do rozvoje vězeňství. **Specifické cíle** počítají s potřebou rozvoje ubytovacích kapacit, snižováním vysokého počtu vězněných odsouzených, snižováním výdajů v oblasti režijních nákladů, nalézt zdroje pro dofinancování v oblasti bezpečnosti, zdravotnictví, materiálně-technického vybavení, rozvíjet IT, zabezpečit kvalitní odměňování zaměstnanců, zaměřit se na využívání veřejných zakázek.

IX. **Legislativní změny** - Je potřeba lépe vnímat skutečnost, že výkon vězeňství je nedílnou součástí trestní politiky ČR. Legislativní změny musí mít promyšlené kroky na základě analýzy a zohlednění nových potřeb.

Strategickým cílem je zajištění stabilního právního prostředí, které umožní kvalitní fungování vězeňství. Toto musí odrážet výzvy moderního dění a musí zajistit podmínky k naplnění všech aspektů smyslu a účelu trestu. Do **specifických cílů** byla zapracována potřeba na změnu diferenciací věznic, zajištění základních práv odsouzených, provést systémové a koncepční kroky, dosáhnout standardu ubytování v rozsahu 6 m² na jednoho odsouzeného.

Výše definované kapitoly budou následně zpracovány do podoby akčních plánů, zde budou na období 1-5 let dále definovány konkrétní cíle a nástroje, jak toho dosáhnout. Utvořená skupina odborníků nebude ukončovat činnost, přetvoří se na stálou pracovní skupinu a bude 1x za rok posuzovat naplňování Nové Koncepce vězeňství do roku 2025 (VS ČR, 2015).

6 SHRNUTÍ DŮLEŽITÝCH MILNÍKŮ ČESKÉHO VĚZENSTVÍ

K zestátnění soudnictví a vězeňství na našem území (Habsburská monarchie) dochází v polovině 19. Století. Rovněž lze zaznamenat rozvoj vzdělávání vězňů a sociální pomoc po propuštění. Po vzniku samostatné Československé republiky v roce 1918, byl justiční a vězeňský aparát zařazen pod gesci Ministerstva spravedlnosti. Rok nato byla schválena legislativní úprava vězeňství, včetně jeho organizace a správy. Výkon trestu nově zahrnoval zmírňování trestu v závislosti na nápravě odsouzených.

V době válečného Protektorátu Čechy a Morava se dá konstatovat, že vězeňský systém zůstal v nezměněné podobě kromě podmínky, že každé nařízení a normu vydanou protektorátní vládou, schvaloval říšský protektor. Gestapo využívalo věznice zejména k trestání za tzv. činy proti Velkoněmecké říši.

V poválečném období po osvobození ČSR v roce 1945 se řízení a správa věznic opět vrátila pod jurisdikci ministerstva spravedlnosti. Přes poválečnou euforii z nabyté svobody docházelo v tomto období k nenávisti a vykonávání odplaty na mnohdy nevinném německém obyvatelstvu. Nacističtí zločinci (retribuční vězni) byli potrestáni na základě tzv. retribučního dekretu prezidenta republiky o potrestání nacistických zločinců, zrádců a jejich pomahačů.

V roce 1948 pod rouškou ochrany výdobytků lidově demokratické republiky začala vznikat skupina tzv. protistátních (politických) vězňů. Tito byli bohužel v té době daleko více perzekvováni, než ostatní vězni. Taktéž v tomto období došlo ke vzniku Sboru vězeňské stráže dle vzoru Sboru národní bezpečnosti. V období padesátých let vydala tehdejší garnitura zákony o trestech, výkonu trestu, rovněž vzešly v platnost vězeňské řády.

Léta 1953 – 55 byla poznamenána vrcholícím třídním bojem a tresty (tzv. totalitní vězeňství), političtí vězni byli nazýváni protistátními, čelili nejtvrdějším trestům. V roce 1956 byl vydán Řád nápravných zařízení, členil podle stupně střežení věznice do 6 stupňů. Koncem padesátých let režim řešil zaměstnávání vězňů v průmyslu, byl vydán nový trestní zákon a trestní řád, v roce 1965 zákon o výkonu trestu odnětí svobody.

Po nedemokratickém vývoji po okupaci sovětskými vojsky v roce 1968 se vězeňství vrátilo do působnosti Ministerstva spravedlnosti, bylo ustanoveno vojenské byrokratické direktivní řízení, v podstatě byla zrušena práce s vězni v duchu pedagogických a

psychologických zásad. Normalizační opatření vrcholila začátkem 80. let, kdy byl zrušen Výzkumný ústav penologický. Kontrolu nad věznicemi vykonával Sbor nápravné výchovy.

K postupné obnově demokratických principů a vnitropolitickým změnám docházelo po revoluci v roce 1989. Výraznou osobností prováděných změn byla osoba Václava Havla, který byl politický vězeň, signatář Charty 77 a vůdce sametové revoluce, což jej následně lidem vyneslo do funkce prezidenta. Došlo k depolitizaci vězeňství a jeho humanizaci. Tento na základě amnestie propustil v roce 1989 z věznic 52 politických vězňů. Další rozsáhlou amnestií vyhlásil začátkem roku 1990, z věznic odešlo cca 16 000 osob (mimo pachatelů závažných trestných činů). V tomto roce došlo rovněž ke zrušení trestu smrti a začalo prověřování odborné způsobilosti vězeňského personálu.

V letech 1991 - 1992 došlo s přihlédnutím k evropským vězeňským pravidlům a humanistickým tradicím, zpracování „Koncepce rozvoje vězeňství v České republice“. V lednu 1993 byl zrušen Sbor nápravné výchovy a jeho povinnosti převzala nově zřízená Vězeňská služba ČR (Janák, 2002).

ZÁVĚR

Bakalářská práce se zabývá nejvýznamnějšími osobnostmi současného českého vězenství. Přestože dějiny českého vězeňství, s přihlédnutím ke konkrétně historickým fázím, nebyly vždy příznivě nakloněny demokratickým a lidským přístupům k vězněným osobám, podává tato BP přehled historického vývoje vězeňství a osobností, jež vnášely do této oblasti nové vědecké a demokratické prvky.

Studium podmínek, příčin a důsledků sledovaných jevů v minulosti českého vězeňství je významným zdrojem poučení pro praxi v přítomnosti i budoucnosti. Shromáždováním historických zkušeností přispíváme k poznání, že budoucnost českého vězeňství je výsledkem vývojových procesů z minulosti (Kýr, 2003).

Bakalářská práce se ve svém obsahu zaměřila na počátky a vývoj penitenciariistiky v českých zemích, upozornila na významné osobnosti v historii, až do současnosti. Prostřednictvím historicko – srovnávací výzkumné metody analyzovala jednotlivé vývojové fáze českého vězeňství, sledovala vývoj koncepcí penologie a penitenciariistiky, provedla analýzu a rešerži významných dokumentů a výsledků jejich aplikací v praxi. Zároveň výčtem významných osobností českého vězeňství se snažila u jednotlivých osobností upozornit na význam a zaměření jejich práce, dosažené výsledky a upozornit na důležité momenty a myšlenky, vedoucí k rozvoji oblasti vězeňství. Samozřejmě se do této práce nepodařilo vměstnat všechny osobnosti českého vězeňství, které by si to zasloužily.

Tak jako v ostatních zemích, procházelo české vězeňství významnými změnami. Prostřednictvím významných osobností české penologie docházelo k rozvoji tohoto vědního oboru, začaly být zaváděny demokratické principy v zajišťování lidských práv a svobod, byly nalézány humánní cesty ochrany společnosti před delikventy, zejména však byly vědecky rozvíjeny postupy a principy nápravy pachatelů a jejich zdárného opětovného začlenění do společnosti. Nedílnou součástí této oblasti je prevence před konáním kriminálních činů. Je zřejmé, že čím je vyšší společenská úroveň lidstva (politická, sociální a ekonomická), čím demokratičtější principy jsou zákonnou normou dané společnosti, tím lepší formy vězeňství zde fungují. K tomu všemu je zapotřebí disponovat vysoce erudovanými odborníky v oblasti penologie a penitenciární vědy, využívat jejich poznatky a tyto přenášet do praxe pro zabezpečení dostatku odborně vzdělaného a kvalifikovaného personálu působícího ve vězeňských zařízeních.

Velice důležitá je v přípravě zaměstnanců, kteří působí v oblasti vězeňství, znalost penitenciaristiky a její dějin vývoje. Ty jsou zejména školou penologicko-penitenciárního myšlení, učí myslet a jednat v historických souvislostech, dávají podklady pro uvědomování si působení jednotlivých faktorů, které působí v procesu nápravy vězně a jsou východiskem pro stanovování programů zacházení s jedinci (Jůzl, 2017).

Současné významné osobnosti v Čechách působí v demokratických podmínkách, o podobě trestní politiky rozhodují demokraticky zvolené politické síly. Sledovat lze prosazování liberalizačních cílů, dochází ke zmírňování trestů, je zmenšován význam trestu, jsou vyhledávány alternativní tresty a nedílnou roli sehrávají preventivní opatření. Jde zejména o zabezpečení lidských a občanských práv (Janák, 2002).

V procesu výkonu trestu odnětí svobody je nutné přihlížet i k negativním důsledkům věznění (prionizace) a snažit se tyto co nejvíce podchytit a zamezit jejich rozvíjení. Jde o to, že v procesu přizpůsobování se vězeňskému prostředí, zvykům a kultuře, dochází k postupné internalizaci, kdy klesá schopnost uvězněné osoby vrátit se po výkonu trestu a samostatně fungovat na svobodě. To bývá důsledek izolace, společného žití lidí v těsné blízkosti, bez soukromí, s rutinným dodržováním předpisů (Mezník, www.slideplayer.cz)

Po roce 1989 jsou na občany prostřednictvím socioekonomických podmínek kladeny vysoké nároky. Pokud chce být platným členem společnosti, který si kladně plní občanské povinnosti a využívá práva občana, musí mít zájem podílet se na nákladech spojených se zdárným chodem společnosti. Ne všichni lidé jsou schopni a ochotni tyto nové podmínky života zvládnout a v konfliktu s trestním zákonem porušují společensky uznávaná pravidla (Černíková a kol., 2008).

Jak je výše nastíněno, prodělává české vězeňství, za významné pomoci významných osob českého vězeňství, obrat k lepšímu a to i přes zastaralost vězeňských zařízení a jeho nevhodné rozmístění a některých dalších objektivních příčin. Bohužel, negativní vysoké úrovně je doposud dosahováno v oblasti recidivy. České vězeňství čeká ještě dlouhá cesta k dosažení úrovně vyspělých demokratických států. Jednou z cest, kterou by se měl další vývoj ubírat, je mimo jiné i před rokem rozjetý projekt „Otevřená věznice“ realizovaný v Jiřicích. Vězni jsou zde v samostatných bytových jednotkách s možností volného pohybu, vystaveni problémům samostatného života. Za sledovaný rok nedošlo k porušení vycházek a volného pohybu ze strany vězňů. Jak uvedl v lednu 2019 v ČT genmjr. Petr Dohnal, generální ředitel VS ČR, bude otevřena další věznice s tímto režimem

v Rapoticích, do budoucna si dovede představit obdobný režim ve všech věznicích. Rovněž si dává za cíl, mít věznice ve všech krajích, aby docházelo k užším sociálním vazbám na rodinné příslušníky.

Doc. Jůzl ve své vizi vidí budoucnost českého vězeňství mimo jiné ve věznicích, kde nebude účasten lidský faktor, střežení a zacházení s vězni by mělo být v rukách robotů, elektroniky a dalších vymožeností moderního světa (Univerzitní listy UJAK, 1/2019).

Z uvedených skutečností v BP je zřejmé, že v porevolučním období po roce 1989, došlo k prudkému rozmachu v rozvoji české penologické a penitenciární vědy a její uplatňování v praxi. Rovněž bylo vynaloženo mnoho úsilí k humanizaci českého vězeňství a Koncepce rozvoje vězeňství nastavily konkrétní cíle, kterými vyspělé demokratické státy doháníme.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Seznam použitých českých zdrojů

- Coyle A. (2002): *Řízení věznic v čase změn*. Příloha časopisu České vězeňství č. 1/2004, Vězeňská služba České republiky. Praha, 110 s.
- Čepelák J. (1969): *Standardní minimální pravidla pro zacházení s vězni a příslušní doporučení* in: Bulletin Sboru nápravné výchovy ČSR 1/1969, s. 1
- Černíková V. (1998): *Sociální ochrana*. Policejní akademie ČR, 2. vydání. Praha, 194 s. ISBN 978-80-7380-138-0.
- Černíková V. a kolektiv (2008): *Sociální ochrana terciální prevence, její možnosti a limity*. Plzeň: Aleš Čeněk. 244 s. ISBN 978-80-7380-138-0.
- Černíková V., Sedláček V. (2002): *Základy penologie pro policisty*. Policejní akademie ČR, Praha. 148 s. ISBN 9788072511044.
- Fischer S. (2002): *Etopedie v penitenciární praxi*. 1. vyd. Univerzita J. E. Purkyně v Ústí nad Labem, Ústí nad Labem. 183 s.
- Hladík O. (2010): *Proměny vězeňského stravování*. Historická penologie č. 3/2010, Institut vzdělávání – Kabinet dokumentace a historie VS ČR. Praha, 44 s.
- Hladík O. (2012): *Výzkumný ústav penologický – pokus o reformu českého vězeňství*. Historická penologie č. 1/2012, roč. 10. s. 47-54
- Hladíková A. (2017): *Pedagogové a psychologové v československých věznicích*. Historická penologie č. 1/2017, ročník XV. VSČR – Akademie VS ČR, Praha. 68 s.
- Janák D.(2001): *Organizace a řízení československého vězeňství 1945-1955*. Vězeňství ve střední Evropě v letech 1945-1955, příloha Českého vězeňství č. 3/2001. s. 7-9
- Janák D. (2002): *Kapitoly o československém vězeňství*. Slezské zemské muzeum Opava, Opava. 253 s.
- Janák D., Kýr A. (2004): *Nástin vývoje československého vězeňství v letech 1948-1989*. Historická penologie č. 5/2004, ročník 2. s. 1-5.
- Jůzl M. (2010): *Mgr. Bohdan pivoňka – 70 let*. Časopis České vězeňství č. 2/2010, Praha. s. 10

- Jůzl M. (2017): *Penitenciaristia jako věda žalární*. Univerzita Jana Amose Komenského Praha, Praha. 384 s. ISBN 9788074521317.
- Jůzl M. (2017): *K tradicím české sociální pedagogiky*. Univerzita Jana Amose Komenského Praha, Praha. 125 s.
- Kafková A. (2011): *Cesta ke vzniku Generálního ředitelství VS ČR 1965-1969*. Historická penologie č. 1/2011, roč. 9. s. 36-59
- KDH (1951): *Vězeňský řád*. Ministerstvo spravedlnosti, Praha. odst. 50 a 51, s. 14
- KDH (1961): *Řád pro výkon trestu odnětí svobody v nápravných zařízeních MV*, Ministerstvo vnitra, Praha. odst. 102-108, s. 25,26
- *Koncepce českého vězení do roku 2015* (2005): GŘ VS ČR. Praha, 42 s.
- *Koncepce českého vězení do roku 2025* (2015): Ministerstvo spravedlnosti České republiky. Praha, 162 s.
- Krupička T., Bajcura L. (2000): *Vězeňství v České republice: Stenografický zápis z veřejného slyšení*. VS ČR, Praha. 123 s.
- Kýr A. (2003): *Reformní úsilí ve vězeňství*. Historická penologie č. 2/2003, Institut vzdělávání - Kabinet dokumentace a historie vězeňské služby ČR. Praha. 48 s.
- Kýr A. (2005): *Typologie historických vězeňských zařízení*. Historická penologie č. 1/2005, Institut vzdělávání - Kabinet dokumentace a historie vězeňské služby ČR. Praha. 51 s.
- Kýr A. (2008): *Protektorátní vězeňství se zřetelem na činnost pankrácké věznice*. Historická penologie č. 1/2008, Praha. s 27, 36.
- Kýr A. (2016) *Vězeňství*. In: Schelle K., Tauchen J. (eds.) Encyklopedie českých právních dějin. A. Čeněk, Plzeň. ISBN 978-80-7380-587-6.
- Kýr A., Kafková A. (2010): *Proměny odborné přípravy vězeňského personálu*. Historická penologie č.2/2010, Praha, s. 9
- Marešová A. et al. (2016): *Výkon nepodmíněného trestu odnětí svobody – kriminologická analýza*. 1. vyd. Institut pro kriminologii a sociální prevenci, Praha. 173 s.
- Mäsiarová L. (2017): *Statistická ročenka 2017*. VS ČR, Praha. 247 s.
- Netík K., Urbanová M. et al. (1991): *Koncepce rozvoje vězení v ČR*. Obnovené vydání, Příloha časopisu České vězení č. 1/1998. Praha, 61 s.

- Raszková T., Hoferková S. (2015): *Edukace a reedukace trvale pracovně nezařaditelných v českých zemích*. Vyd. 1, Gaudeamus. Hradec Králové, 134 s.
- Skřejpková P. (2009): *Antologie československé právní vědy v letech 1918-1939*. Linde. 694 s. ISBN 978-80-7201-750-8.
- Sochůrek Jan. (2008): *Úvod do penologie*. Technická univerzita v Liberci, Liberec. 80 s. ISBN 978-80-7372-287-6.
- Štěrba V. (2007): *Penologie*. Trivis, Praha, 148 s. ISBN 978-80-86795-48-5.
- Tomášek I., Marešová A. (1988): *Využití pedagogické diagnostiky v penologii III*. Zpravodaj SNV 5/1988, Praha. s. 24
- Tomek P. (2000): *Dvě studie o československém vězeňství 1948-1989 : vývoj systému agenturní činnosti ve vězeňských zařízeních československého komunistického režimu 1948-1989 : budování a vývoj věznic StB v období 1948-1952*. Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu, Praha. 59 s.
- Uhlík J. (1997): *F. J. Řezáč – reformátor vězeňství a školství 19. století*. Příloha časopisu České vězeňství č. 2/1997, Vězeňská služba České republiky. Praha, 98 s.
- *Vězeňství v české republice* (2000), Veřejné senátní slyšení, Praha, 123 s.
- *Vězeňství v Československé republice* (1930): Ministerstvo spravedlnosti, Praha. 68 s.
- Vlček E. (1993): *Dějiny trestního práva v českých zemích a v Československu*. Nakladatelství Masarykova univerzita, Brno. 51 s. ISBN 80-210-4056-4.
- Vojáček L., Schelle K., Knoll V. (2008): *České právní dějiny*. Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, Plzeň. 696 s. ISBN 978-80-7380-043-7.
- Weingart M. (1940): *Nejstarší slovanská legenda o svatém Václavu*. Praha, 15 s.

Seznam použitých internetových zdrojů

- Jedlička M.: Zajímavosti z kriminalistiky - *Jak se kdysi sedělo*, [online].[cit. 2018-12-25]. Dostupné z: <https://kriminalistika.eu/kuriozity/vezeni.html>,
- Kýr A.: *GŘVSČR Historie vězeňství*, [online]. [cit. 2018-12-26]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/informacni-servis/historie/>
- VS ČR: *Koncepce vězeňství do roku 2025*, [online]. 162 s., Dostupné z: <https://www.vscr.cz>

- GŘ VS ČR: *Statistická ročenka 2018*, [online]. 261 s., Dostupné z: <https://www.vscr.cz>
- Univerzitní listy UJAK 1/2019, [online]. 28 s., Dostupné z <https://www.ujak.cz>
- <http://www.literarnimuzea.cz>
- <https://biblio.hiu.cas.cz>
- <http://www.profnov.cz>
- <https://ona.idnes.cz>
- <http://www.vdpcr.eu>
- www.ceskatelevize.cz
- <http://www.ivpp.cz>
- <https://www.praha3.cz/radnicni-noviny/>
- www.profairplay.cz
- <http://www.ceskakriminologie.cz/cs>
- https://slideplayer.cz/J_Meznik

SEZNAM OBRÁZKŮ, TABULEK A GRAFŮ

Seznam obrázků

Obrázek 1: František Josef Řezáč	26
Obrázek č. 2: Emil Pavel Lány	29
Obrázek č. 3: Doc. PhDr. Jiří Čepelák	32
Obrázek č. 4: Prof. JUDr. Otto Novotný	34
Obrázek č. 5: Mgr. Kamila Meclová	37
Obrázek č. 6: PhDr. Aleš Kýr	38
Obrázek č. 7: Mgr. Bohdan Pivoňka	42
Obrázek č. 8: PhDr. Jan Sochůrek, Ph.D.	43
Obrázek č. 9: PaedDr. Lubomír Bajcura, Ph.D.	44
Obrázek č. 10: plk. PhDr. Gabriela Slováková, Ph.D.	47
Obrázek č. 11: Doc. PhDr. Miloslav Jůzl, Ph.D.	49
Obrázek č. 12: Počet vězněných osob 2008-2018.....	56
Obrázek č. 13: Vězeňská zařízení v ČR	58

Seznam grafů

Graf 1: Počet vězněných osob.....	57
Graf 2: Počet provozoven HSC	57
Graf 3: Zisk provozoven HSC	58

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Kamila Pražáková

Obor: Speciální pedagogika - vychovatelství

Forma studia: Bakalářské prezenční studium

Název práce: Nejvýznamnější osobnosti současného českého vězeňství

Rok: 2019

Počet stran textu bez příloh: 63

Počet titulů českých použitých zdrojů: 41

Počet internetových zdrojů: 16

Vedoucí práce: Doc. PhDr. Miloslav Jůzl, Ph.D.